

Autorice i autor: Emina Bužinkić, Mitre Georgiev, Petra Jurlina, Lana Jurman, Julija Kranjec, Lucija Kuharić, Sara Lalić, Mirjana Mikić Zeitoun, Cvijeta Senta i Tea Vidović

Dizajn i prijelom: Niko Mihaljević

Izdavač: Centar za mirovne studije
Zagreb, 2014.

ISBN 978-953-7729-25-7

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 891721.

Ovaj materijal nastao je uz finansijsku podršku Europske unije, kao dio projekta „Izbjeglice, dobrodošli“, koji se provodi u sklopu programa Europski instrument za demokraciju i ljudska prava (EIDHR) 2012 Hrvatska, Country Based Support Scheme (CBSS). Za sadržaj je isključivo odgovoran Centar za mirovne studije i sadržaj se ne može se smatrati službenim stavom Europske unije. *This publication has been produced with the assistance of the European Union within „Refugees Welcome – Improving conditions for asylum migrants reception and integration“ project under Country Based Support Scheme (CBSS) of the European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR) 2012 Croatia. The contents of this publication are the sole responsibility of Centre for Peace Studies and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.*

Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske. *The views expressed in this publication do not necessarily reflect the position of the Croatian Government Office for Cooperation with NGOs.*

1 Grupa autora. (2013.) Istraživački izvještaj – Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Centar za mirovne studije.

I Z A Z O V I I N T E G R A C I J E

1

U V O D

Gotovo sve pisane povijesti svakog naroda, osobito onih manjih koji se nisu upuštali u kolonijalna osvajanja, povijesti su obrane i zaštite. Stranci se tu naizmjenično pojavljuju u epizodama kao prijetnje suverenosti ili nužno zlo u savezima protiv još jačih, zajedničkih stranaca. Afirmativno se u narative uvode samo u onim situacijama u kojima su dokazali svoju ljubav i predanost zemlji u kojoj žive, bilo pisanom riječju ili znanstvenim uspjesima, ili dogovorenim brakovima (koji spadaju u kategoriju nužnog zla). U Hrvatskoj danas živi malo stranaca, uz „tradicionalne“ manjine ima i onih koji su se doselili nakon 1991. godine – ovome su uvelike doprinijela posljednja tri rata na ovom području: nakon Prvog svjetskog smanjio se broj ljudi iz ostalih dijelova bivše Austro-Ugarske monarhije; nakon Drugog svjetskog, osim Židova, Roma i Srba, ljudi kojima je i njemački ili talijanski bio materinji jezik; a sličan obrazac uklanjanja, demonifikacije ili asimilacije manjinskih identiteta potvrđen je i za zadnjeg sukoba 1990-ih. Nesklonost (u najmanju ruku) prema Romima vjerojatno je najtradicionalnija ksenofobija na području srednje, istočne i južne Europe, nakon „židovskog pitanja“. Rekavši to možemo ustvrditi da su predrasude ili incidenti ohrabljani ksenofobnim stavovima u Hrvatskoj i dalje pretežno obilježene lokalnim kontekstom, a ne toliko globalnim događanjima (kao što su u zemljama zapadne Europe s visokim stopama useljenja stranaca). No, povećanjem broja imigranata i ova bi se tendencija mogla promijeniti – o tome s današnje pozicije možemo nagađati samo na osnovi istraživanja poput onog CMS-ovog iz proljeća 2013. godine.¹ No ipak možemo ustvrditi da još ne postoji jasno formulirana bojazan od stranaca izražena na način da se stranci jasno vide kao netko tko domicilnim građanima u većem broju oduzima poslove.

Rasizam, najkraće rečeno, definiramo kao djelovanje, praksu, uvjerenje ili društveni odnosno politički sistem koji ne samo da vjeruje u koncept jasno podijeljenih rasa unutar ljudske rase već i da su neke rase (ili jedna rasa) superiorne, odnosno inferiorne jedne naspram drugih. Ovo se vjerovanje temelji na pretpostavljenim nasljednim mogućnostima, karakteristikama i kvalitetama, a i može, ali

i ne mora, držati da se pripadnici različitih rasa trebaju tretirati po različitim standardima.

Pod ksenofobijom mislimo na strah i/ili nepovjerenje prema svakome tko dolazi van naše zajednice, užeg ili šireg govornog područja, zemlje, kulture (onim što pretpostavljamo da je krugu ljudi u kojem smo odrasli zajednička kultura), ili rase – strah prema svemu onome što doživljavamo kao potpuno strano, nepoznato, a time i potencijalno opasno. Takvo razmišljanje često za posljedicu ima unaprijed određenu obranu od svega možda štetnog. Zonu sigurnosti ili superiornosti tako vežemo isključivo za sebe odnosno nama blisku zajednicu što za posljedicu može imati preventivne mjere zaštite od strane kulture ili rezultirati agresijom, nasiljem, ako dođe do utjecaja (onoga što sami percipiramo kao utjecaj) ili samog prisutstva predstavnika strane kulture ili postojanja kulture same, bez prisutstva nekoga iz te zajednice.

Etnički ekskluzivizam vidimo kao kombinaciju tzv. etničkog nacionalizma i vjerskog ekskluzivizma. Središnje vjerovanje etno-nacionalizma je da se etničke skupine precizno mogu razlikovati te da svaka takva skupina ima pravo na samoodređenje (pravo na samoodređenje može varirati od samoregulirajućih upravnih tijela u već uspostavljenom društvu do suverenih država odvojenih od ostatka društva na temelju etničke pripadnosti). U stručnoj literaturi, etnički nacionalizam obično je u suprotnosti s građanskim nacionalizmom. Etnički nacionalizam temelji članstvo unutar nekog naroda na nasljedstvu i često se artikulira u smislu zajedničke krvi ili srodstva – a ne u smislu političkog članstva. Dakle, nacionalne države s jakom tradicijom etničkog nacionalizma teže definiranju državljanstva rođenjem unutar (etničke) zajednice i zbog toga se on doživljava kao isključiv, dok građanski nacionalizam obično teži uključivanju i onih koji se ne smatraju dijelom istog etnosa. Na tragu toga, etnički ekskluzivizam u svemu daje prednost članovima zajednice koji se smatraju da dolaze iz istog podrijetla, dijele istu povijest i početak i oko kojih obično nema prijepora i jasno te nedvojbeno se razlikuju od ljudi i naroda koji ih okružuju. Takva vjerovanja ponekad se preslikavaju i u svakodnevne živote, poslovanja, javne politike i donošenja političkih odluka s konkretnim posljedicama za one unutar i izvan te zajednice.

H R V A T S K A U 2 0 1 3 . G O D I N I

Kada govorimo o rasizmu, ksenofobiji i etničkom ekskluzivizmu, kao i poštivanju ljudskih prava općenito, moramo biti svjesni generalnog političkog, društvenog i ekonomskog okvira u kojoj se te pojave događaju. 2013. godina je tako bila izrazito obilježena teškom ekonomskom situacijom, i, na simboličnom nivou, ulaskom Hrvatske u Europsku uniju. Trend recesije i stalnog pada stope BDP-a nastavio se i u 2013. godini. Nezaposlenost je ostala visoka (godišnji prosjek je

345 tisuća ljudi) s tendencijom smanjivanja tijekom ljetnih mjeseci zbog sezonskog rada. Osim ekonomske stagnacije i smanjenja platežne moći građana, odnosno svega onog što se vidi kao posljedica veće ekonomske krize na društvo u cijelom svijetu, drugi događaj koji je politički obilježio godinu bio je i službeni ulazak zemlje u Europsku uniju početkom srpnja, osam godina nakon početka pregovora o članstvu u Uniji, odnosno nakon što je tadašnja glavna tužiteljica Međunarodnog suda za ratne zločine (ICTY) potvrdila potpunu suradnju RH sa sudom u Haagu.

Iako je postojala određena doza optimizma radi pristupanja članstvu Unije, godinu dana nakon ovog događaja još nema dokaza ili naznaka da bi se ovo moglo pozitivno odraziti na ekonomski rast ili na početak većih stranih ulaganja (primijetimo kako se u ovom kontekstu ulaganja koja bi za Hrvatsku mogla završiti lukrativno, riječ „strano” uvijek koristi afirmativno). Od mogućnosti da bi se sami mogli izvući s dna gospodarske ljestvice Europe smo davno odustali te su osim spomenutih ulaganja kao jedine niše optimizma i medijska mantra preostali turistička sezona te strukturalni i ini fondovi Europske unije, ali za koje zapravo u svakodnevnom životu nismo sigurno koliko i kako ih iskorištavamo, a kako su to činile nama ekonomski i socijalno slične zemlje u svojoj prvoj godini nakon stupanja u EU.

U V O Đ E N J E P R E D M E T A „ G R A Đ A N S K I O D G O J I O B R A Z O V A N J E ” U Š K O L S K I K U R I K U L U M

2013. godina donijela nam je i eksperimentalnu provedbu Građanskog odgoja i obrazovanja (GOO) u 12 osnovnih i srednjih škola za vrijeme koje se testirao, pratio i vrednovao kurikulum, te promatrala promjene na razini kulture škole. Kurikulum prema kojem se nastava provodila, ocijenjen je kao vrlo napredan u međunarodnim okvirima, a pokriva je, između ostalih, teme rasizma, ksenofobije i etničkog ekskluzivizma kroz nekoliko strukturnih dimenzija, osobito ljudsko-pravnu, političku, društvenu, te (inter)kulturalnu. Rezultati istraživanja koje je pratilo eksperimentalnu provedbu objavljeni su u izvještaju prof. Spajić-Vrkaš i suradnica², te je kurikulum prema rezultatima istraživanja preoblikovan i poslan na javnu raspravu u travnju 2014. godine. Sve je ukazivalo na to da će se predmet Građanski odgoj i obrazovanje uvesti u završne razrede osnovnih, te sve razrede srednjih škola školske godine 2014./2015. Rezultati javne rasprave međutim, nikada nisu objavljeni što predstavlja teško kršenje procedure, te su se stvari drastično promijenile početkom srpnja 2014. godine kada na ministarsku poziciju dolazi nova osoba. Testirani kurikulum je zaobijen, a napisan je novi dokument³ znatno drugačije kvalitete (autori su nepoznati javnosti) koji je stavljen na novu javnu raspravu za vrijeme ljetnih praznika. Novom se odlukom u šk. god. 2014./2015. odustaje od uvođenja obaveznog

2 Spajić, V. (ur.). (2014). Eksperimentalna provedba kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja: Istraživački izvještaj. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.

3 Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostupno na: public.mzos.hr/fgs.axd?id=22042, pristupljeno 09.10.2014.

predmeta, te se nalaže provedba obveznog međupredmetnog sadržaja čime se otvara čitav set problema u provedbi: većina profesora i učitelja nema niti temeljna znanja iz područja Građanskog odgoja i obrazovanja; uvođenje novih sadržaja u postojeće predmete zahtjeva sveobuhvatnu reformu nastavnih planova i programa svih predmeta; praćenje i evaluacija međupredmetnih sadržaja iznimno je teško provediva; moguća je disperzija odgovornosti prema provođenju sadržaja unutar školskog kolektiva. Uz ove promjene, novi je ministar preko medija obavijestio različite dionike, ponajviše organizacije civilnog društva, da ih ne planira dalje uključivati u proces uvođenja GOO u škole čime je narušio suradnju s organizacijama koje u ovim područjima ekspertizu i iskustva grade već više od 20 godina. Ovim je činom ponovno pokazano veliko nerazumijevanje uloge dijaloga s građanima i udrugama civilnog društva u demokratskim procesima. Istraživanja o stavovima mladih⁴ u međuvremenu kontinuirano upozoravaju na nedostatak znanja o ljudskim pravima, politici, političkim procesima, kao i nedostatak osnovnog razumijevanja demokracije, demokratskih procesa i procedura.

R E F E R E N D U M S K E I N I C I J A T I V E
U S M J E R E N E P R O T I V M A N J I N A
U D R U Š T V U

Nakon (pokušaja) postavljanja ploča s nazivima mjesta i lokalnih službenih ureda na latiničnom i ćirilicnom pismu u istočnoj Slavoniji i otpora dijela lokalnog stanovništva, građanska inicijativa „Stožer za obranu hrvatskog Vukovara” organizirala je prikupljanje potpisa kako bi se proveo referendum na kojem bi stanovnici RH odlučili jesu li za to da „ravnopravna službena uporaba jezika i pisma kojim se služe pripadnici nacionalne manjine ostvaruje na području jedinice lokalne samouprave, državne uprave i pravosuđa kada pripadnici pojedine nacionalne manjine čine najmanje polovicu stanovnika takve jedinice”. U slučaju da do referenduma dođe, podizanje prisutnosti jedne manjine na 50 % onemogućilo bi dosadašnje provođenje Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Prikupljeno je 632 165 potpisa građana koji su dali potporu referendumske inicijativi „Vukovar – ne ćirilici” te su isti predani Saboru RH 16. 12. 2013. godine. Prema proceduri, hrvatski Sabor, odnosno Ustavni sud RH ne moraju dozvoliti raspisivanje referenduma iako je dovoljan broj potpisa skupljen, a sada, početkom 2014., još ne znamo da li će do istoga doći. Tematski, ova inicijativa je značajna jer se radi o pokretu (koliko god da je relativno lokalna i vezan uz većinom jednu županiju) koji ide na ograničavanje prava jedne, u ovom slučaju nacionalne, manjine.

Iako izravno nema veze s temom rasizma, ksenofobije ili etničkog ekskluzivizma, smatramo važnim spomenuti još jedan referendum koji je uvelike obilježio 2013. godinu – onaj iniciran od strane udruge „U ime obitelji” kojim se naposljetku, potvrdom Ustavnog suda RH, uspjelo u

Ustav Republike Hrvatske prenijeti definiciju braka iz Obiteljskog zakona, kao zajednice žene i muškarca. Iako se referendumске odluke gledano s pozicije šire političke relevantnosti mogu odbaciti kao paranoične i tako zapravo irelevantne za ukupnu ocjenu atmosfere u nekoj zemlji jer uvijek idu protiv postojećeg stanja stvari ili stranaka koje u tom trenutku sastavljaju Vladu i čine većinu u parlamentu, ovo je ipak pokazalo da su u 2013. godini građani RH bili natprosječno zainteresirani za temu koja nema direktne veze s njihovom svakodnevicom, egzistencijalnim pitanjima njih i njihovih obitelji ili socijalnim pravima i temama koje dominiraju zadnjih nekoliko godina, već da se u relativno kratkom roku ostvarila podrška inicijativi koja ide na onemogućavanje povećanja prava određene skupine ljudi u našem društvu, uvijek manjinske (LGBT), u bližoj i daljoj budućnosti. Otkuda odjednom potreba za ustavnom definicijom braka?⁵ Smatra se kako to nije povezano s povećanjem LGBT aktivizma od 2000. godine – jedina novost je splitski Pride, zagrebački je već nekoliko godina dio turističke ponude grada. Vjerojatnije je kako je inicijativa pokrenuta strahom od akulturacije u običaje zapadne tradicije (liberalne/ sekularne), jednim cijelim novim svijetom koji je došao u kontakt s tranzicijskim zemljama poput nas u zadnjih dvadeset ili čak trideset godina, zemljama koje su tijekom stvaranja nacija-država 1990-ih značajno retradicionalizirale od razdoblja 1970-ih kada se više pričalo i razmišljalo u klasnim terminima, i koje su se oformile oko koncepta etniciteta, nacije, s brigom oko nataliteta i stanja nuklearne obitelji („kako će obitelj podnijeti pritisak tržišnog kapitalizma”, dovođenje u korelaciju broja razvoda/ sklapanja braka s ekonomskom situacijom i krizom, itd.).

Referendumskim prebacivanjem s razine zakona na razinu Ustava događa se nešto značajnije od „brendiranja” pojma braka – tim činom sama borba za izjednačavanje istospolnog s hetero brakom se stavlja van zakona (jer je u Ustavu), a čim se to dogodi više se u parlamentu ne može donijeti zakon parlamentarnom većinom, to će sada biti potpuno nemoguće u Hrvatskoj, iz čega proizlazi činjenica da je manjina ograničena u svom političkom djelovanju – više ne može u normalnoj političkoj, parlamentarnoj proceduri doći do ostvarenja svojih prava, do izjednačavanja s političkim pravima većine. Dugoročno ovo znači da i dalje živimo u konzervativnom društvu i da će biti apsolutno nemoguće u sljedećih x godina doći do toga da je Hrvatska u društvu s Danskom, Velikom Britanijom, Nizozemskom, itd. Cilj koji je ostvaren je konzerviranje onoga gdje smo sada, u društvu s Mađarskom, u sredini između zemalja koje priznaju pravo na brak istospolnim parovima i onih koji to izrijeком zabranjuju.

5 Prof. Zoran Kurelić, „Paralele”, HRT, studeni 2013. godine

4 Bagić, D. (ur.). (2011). Odgaja li škola dobre građane? Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca. Zagreb: GONG i FPZG; Ilišin, V. (et al.) (2013). Mladi u vremenu krize. Zagreb: IDIZ.

Urbani
SRB

ina U

R A S I Z A M , K S E N O F O B I J A I
E T N I Č K I E K S K L U Z I V I Z A M
U S T A V O V I M A I P R A K S A M A

Š T O G R A Đ A N I R E P U B L I K E
H R V A T S K E M I S L E O S T R A N C I M A
I M A N J I N A M A ?

Centar za mirovne studije je objavio istraživanje Zastupljenost i indikatori diskriminacijskih i ksenofobičnih stavova u Republici Hrvatskoj⁶ koje je u svibnju i lipnju 2013. godine provela agencija Target d.o.o. na nacionalno reprezentativnom uzorku od 800 punoljetnih građana Republike Hrvatske. Općenito gledajući, rezultati istraživanja pokazuju da građani Republike Hrvatske deklarativno ne podržavaju diskriminaciju stranaca, podržavaju multikulturalizam i prosječno nemaju izrazite ksenofobne stavove. S obzirom da se u većini ispitivanih stavova barem polovina ispitanika odredila u smjeru prihvaćanja multikulturalnog društva te prihvaćanja nacionalnih manjina i doseljavanja stranaca, kao i poštivanja njihove ravnopravnosti u odnosu na građane RH, smatramo kako Hrvatska ima potencijala da se uspješno bori protiv diskriminacije.

S druge strane, istraživanje je otkrilo i nezanemariv stupanj ksenofobije prema određenim skupinama, odnosno nezanemariv udio stanovništva koje osjeća da neke etničke, vjerske i druge skupine predstavljaju opasnost za Hrvatsku i njene građane. U prvom redu, to se odnosi na stavove prema Romima, tražiteljima azila, Srbima, muslimanima, Kinezima i Arapima. Iako su u svim slučajevima postoci ksenofobnih stavova usmjerenih prema ovim skupinama manji od 50 posto, mislimo da se i ovakvi postoci ksenofobije prema tim skupinama moraju shvatiti ozbiljno i da se treba raditi na njihovom uklanjanju.

Neki od rezultata istraživanja:

- 63,4 % ispitanika misli da će strani doseljenici uzimati posao ljudima koji tu oduvijek žive
- 63,6 % ispitanika sumnja da će interes RH stranim doseljenicima biti na prvom mjestu
- 57.7 % ispitanika misli da je ugodno živjeti u sredini u kojoj žive ljudi različitih vjera, nacija i porijekla
- samo 50.6 % ispitanika podržava doseljavanje stranaca u Hrvatsku
- 84.3 % ispitanika podržava jednak položaj s obzirom na zaštitu

od diskriminacije, dok su općenito manje skloni potpori jednakom pravu na zapošljavanje (57.5 %)

- 44 % ispitanika smatra da Romi predstavljaju opasnost za RH jer se ne žele prilagoditi većinskoj hrvatskoj kulturi, a 36 % to isto misli za Srbe

S T A V O V I P R E M A O D R E Đ E N I M
N A C I J A M A , S K U P I N A M A S T R A N A C A
I D R U G I M S K U P I N A M A

Strah od ugrožavanja sigurnosti građana i njihove imovine

Romi	41%	////////////////////
Tražitelji azila	37%	////////////////////
Muslimani	30%	////////////////////
Srbi	27%	////////////////////
Kinezi	26%	////////////////////
Bivša Jugoslavija	26%	////////////////////
Istočne zemlje EU	21%	////////////////////
Arap	20%	////////////////////
Bošnjaci	17%	////////////////////
Crnci	14%	////////////////////
Ateisti	14%	////////////////////
Zapadne zemlje EU	8%	////////

Strah od izostanka prilagodbe hrvatskoj kulturi

Romi	44%	////////////////////
Srbi	36%	////////////////////
Muslimani	35%	////////////////////
Tražitelji azila	34%	////////////////////
Kinezi	30%	////////////////////
Bivša Jugoslavija	28%	////////////////////
Arap	25%	////////////////////
Bošnjaci	25%	////////////////////
Istočne zemlje EU	24%	////////////////////
Crnci	19%	////////////////////
Ateisti	17%	////////////////////
Zapadne zemlje EU	11%	////////

Strah od nebrige o interesima RH

Romi	40%	////////////////////
Srbi	38%	////////////////////
Tražitelji azila	33%	////////////////////
Muslimani	33%	////////////////////
Kinezi	32%	////////////////////
Arapci	27%	////////////////////
Bivša Jugoslavija	27%	////////////////////
Bošnjaci	26%	////////////////////
Istočne zemlje EU	24%	////////////////////
Crnci	20%	////////////////////
Ateisti	18%	////////////////////
Zapadne zemlje EU	14%	////////////////////

K A K O S E R A S I Z A M I K S E N O F O B I J A
M A N I F E S T I R A J U U P R A K S I ?

U 2013. godini, Ured pučke pravobraniteljice je zaprimio 57 pritužbi na diskriminaciju temeljem rase, etničke pripadnosti, boje kože ili nacionalnog podrijetla, što čini 22.98 % svih pritužbi na diskriminaciju u 2013. godini.

Prema podacima Ministarstva pravosuđa, na prekršajnim je sudovima u 2013. godini pravomoćno riješeno 7 predmeta za diskriminaciju temeljem rase ili boje kože, 3 temeljem etničke pripadnosti i 13 po osnovi nacionalnog podrijetla.

MUP je identificirao 35 slučajeva zločina iz mržnje⁷ u 2013. godini, većinom usmjereni prema pripadnicima srpske nacionalne manjine (19), nešto manje Romima (4) i LGBT osobama (2).

Zbog prekvalifikacija određenih kaznenih djela te direktnog obraćanja Državnom odvjetništvu (DORH), ukupan broj identificiranih je 57 kaznenih djela. Također, žrtve su u najvećem broju pripadnici nacionalnih manjina i osobe drugačije spolne orijentacije. Ove godine zamijećen je i novi trend: kaznena djela koja se čine putem društvenih mreža i portala.

Prema podacima Ministarstva pravosuđa u 2013. godini primljeno je 17 kaznenih predmeta u rad (rasa ili boja kože -2, etnička pripadnost - 6, vjera - 1, nacionalno podrijetlo-7, ostalo - 1). Ukupno je riješeno 14 predmeta, od toga je 8.5 osuđujućih presuda, a 5.5 oslobađajućih presuda.

Vezano uz prekršajna djela posebno označena vezano uz zločin iz mržnje, ukupni broj prekršajnih djela je 23; jedan je odbačaj optužnog prijedloga; jedna je odbijajuća ili oslobađajuća presuda te je doneseno devet pravomoćnih presuda i izrečeno osam sankcija⁸.

⁷ Članak 87. stavak 21. Kaznenog zakona (NN 125/11, 144/12) definira zločin iz mržnje kao kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe. Takvo postupanje uzima sekao otegotna okolnost ako Zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje.

⁸ Hvala Tanji Vlašić, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH

R A S I Z A M , K S E N O F O B I J A I
E T N I Č K I E K S K L U Z I V I Z A M
U J A V N O M P R O S T O R U

- 1 -

„Čulo se najmanje sedam nacionalističkih pjesama koje, u kontekstu svih dešavanja na Balkanu, mogu prouzrokovati mržnju i diskriminaciju”, navodi se u saopćenju FIFA-e.

Podsjeća se da su hrvatski navijači sa svih tribina više puta skandirali „Za dom spremni” tokom utakmice na zagrebačkom Maksimiru.⁹

Svjetska nogometna asocijacija (FIFA) kaznila je Nogometni savez Hrvatske (HNS) globom od 50.000 švicarskih franaka zbog uvredljivih pjesama navijača na račun selekcije Srbije u meču kvalifikacija za Svjetsko prvenstvo 2014. godine.

To je još jedan u nizu incidenata na nogometnim stadionima i šire govoreći, sportskim terenima, za koje bismo mogli reći da nastavljaju ratno stanje čak ne iz posljednjeg rata, već iz Drugog svjetskog rata. Korištenje retorike iz ustaškog pokreta (zastave i grbovi, pjesme, pozdravi te salutiranja) svojstveno je za određene navijačke skupine kao i za razne desničarske te fašističke grupacije.

- 2 -

Poruke mržnje i isključivosti u javnom prostoru – slučaj grafita u zagrebačkom naselju Trešnjevke

Kuća ljudskih prava Zagreb na Trešnjevku je doselila prije pet godina. Tijekom 2013. godine povećao se broj poruka mržnje u okolici a onda i na samoj fasadi Kuće, koja je više puta „ukrašena” fašističkim i ustaškim znakovljem, dok je grafit „Ubi Srbina” prvi put osvanuo u proljeće 2013. godine. Nažalost, počinitelj(i) nikada nisu pronađeni, a komunalnom je redaru trebalo jako dugo da dođe do lokacije i preboja natpis, dok su ga, u međuvremenu, zbog činjenice da u Kuću ljudskih prava svakodnevno dolaze stranke kojima je takva parola izrazito uvredljiva, prekriti uspjele radnice organizacija smještenih u Kući. Budući da poruka na fasadi KLJP nije usamljena već su njome preplavljene ulice u okolici – nekad samo slovo „u”, nekad „u” s križem, svastika, kao i „ubi srbina” ili kombinacije – pretpostavljamo da se radi o autoru/ici ili grupi njih koja živi u blizini i/ili su

posebno iziritirani postojanjem nečega što se zove „Kuća ljudskih prava”, a gdje možda i rade sami Srbi i Srпкиnje. Ukoliko nije puko švrljanje po fasadama već je poruka „... (kojom) se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina ... (kaznit će se kaznom zatvora do tri godine)” – govorimo o javnom poticanju na nasilje i mržnju prema članku 325. Kaznenog zakona.

Međutim, policija ovaj slučaj nije prepoznala prema ovoj odredbi KZ-a, a i da jest, tužba se podiže prema nepoznatom počinitelju/ki što znači da izostaje ikakva pouka iz sankcije: pišite što god hoćete jer vas nitko nikada neće naći i nećete odgovarati za izrečeno. Organizacije civilnog društva će i dalje organizirati konferencije za tisak gdje će govoriti o važnosti preventivnog rada s mladima i starima na miješanju stavova o drugima i drugačijima (manjinama), sustav neće raditi ništa a pojedinci ili grupe će i dalje ostavljati svoje prljave strasti na zidovima naših domova i ureda.

A možemo kupiti auto-lak i sami obrisati njihove uvredljive i zastrašujuće poruke te nakratko riskirati izlazak iz konformizma vlastitog dnevnog boravka. I pritom riskirati kaznu za remećenje javnog reda i mira.

- 3 -

Slučaj Mamić i navijačka skupina Bad Blue Boys

„Mamiću Srbije jebemo ti staru”
„Mamiću Cigane kćeri su ti Srпкиnje”
„Mamiću Cigane”

Poruke u javnom prostoru usmjerene protiv Zdravka Mamića (izvršnog predsjednika GNK Dinamo) ukazuju na nerazumijevanje dijela stanovništva Zagreba o predrasudama prema određenim manjinskim grupama i opasnosti od korištenja takve retorike za te manjinske grupe. Zdravko Mamić već godinama puni novinske članke svojim ispadima a protiv njega su podignute i sudske tužbe zbog uznemiravanja prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije (članak 3 – „Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekim od osnova iz članka 1. stavka 1. ovoga Zakona koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.”) kao i udružna tužba organizacija civilnog društva koja pred Vrhovnim sudom čeka svoj epilog (diskriminirajuća izjava da u njegovoj reprezentaciji gejevi ne bi mogli igrati nogomet). Međutim, u ovom primjeru, Zdravko Mamić je u nešto drugačijoj poziciji, ali opet nije u poziciji žrtve već su prave žrtve upravo osobe pripadnice

manjinskih grupa koje autori ovih poruka izjednačuju s Mamićem. Izjednačavanjem Mamića s pripadnicima/ama manjinskih grupa želi ga se degradirati i diskreditirati, ali na posve kriv način. Ukoliko se Mamiću pripisuje korupcija u sportu, nekorektnost u komunikaciji s javnošću (najčešće u vidu vrijeđanje novinara/ki) i želi ga se na taj način raskrinkati, osobe koje pišu ovakve poruke više govore o svojoj političkoj nepismenosti i nemušlosti da adresiraju prave probleme.

- 4 -

„Međimurci su već dugo ogorčeni na Rome s kojima nikako postići miran suživot. Krađe i provale gotovo su svakodnevica, a pomoći i rezultata prijavljivanja problema policiji – nema.”¹⁰

U 2013. godini na portalu emedimurje.hr nastavljeno je sustavno blaćenje romskog stanovništva kroz prikaze Roma kao sklonih krađama i provalama. Shvaćanje problema kao jednosmjernog, u kojemu je prijavljivanje policiji i očekivanje da represivni organi države odrade posao svih njenih institucija ali i građana koji čine lokalnu zajednicu, viđen je način ovog portala koji već godinama nudi isti obrazac izvještavanja o događanjima u međimurskom kraju.

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Roma u Hrvatskoj ima 16.975 ali neke procjene govore o tome da u Hrvatskoj živi od 30 do 40 tisuća Roma. Najviše ih živi na području Međimurske županije, Grada Zagreba i Osječko-baranjske županije.

Romi u Hrvatskoj prema Ustavu Republike Hrvatske imaju status nacionalne manjine. Uz postojeći okvir manjinskih prava koja se odnose na Rome kao nacionalnu manjinu, postoji cijeli niz općih antidiskriminacijskih zakona i odredbi u zakonima koji, među ostalim, štite Rome od diskriminacije.

Republika Hrvatska je donijela niz politika za zaštitu ljudskih prava od kojih su neke posebno usmjerene na Rome kao ugroženu društvenu skupinu.

Međutim, svakodnevica je daleko od Ustavom zagarantiranih prava i inih međunarodnih dokumenata prepisanih u dokumente Republike Hrvatske poput prepisane Brkićeve diplome s istim pravopisnim greškama¹¹. Začarani krug spleten od institucionalnih barijera unutar socijalne, ekonomske, zdravstvene, obrazovne i kulturne politike; predrasuda i nerazumijevanja lokalnog (i šireg) stanovništva kao i vlastita nemoć i perpetuiranje istih životnih scenarija predaka na potomke, čine ovu skupinu na prvom mjestu marginaliziranih skupina u društvu Hrvatske.

10 Izvor: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/romi-krađu-i-maltretiraju-stanovnike-medimurja-neka-im-vlada-i-dalje-puni-racune-za-nerad-i-nebrigu-za-djecu/697048.aspx> od 27.08.2013. pristupljeno 09.10.2014.

11 Opaska se odnosi na slučaj plagiranja diplome na Policijskoj akademiji; Milijan Brkić – glavni tajnik Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) – 2010. godine napisao je rad „Organizacijske razine MUP-a Republike Hrvatske”, za koji je revizijom utvrđeno da je identičan radu drugog polaznika Akademije Stanka Tomića iz 2009. godine. Radovi se toliko podudaraju da im je različit samo naslov, koji kod Tomića glasi: „Policijske organizacijske strukture”, a u tekstu rada se ponavljaju iste pravopisne i gramatičke greške.

„Grad Đakovo će se u cijelosti usprotiviti tome da se u Mimozu smjesti bilo koja vrsta azilanata. Mimoza mora biti stavljena u funkciju prema prijedlogu Grada Đakova, odnosno da se u nju smjesti sav administrativni aparat, kako državni, tako i županijski, jer u Đakovu postoji nedostatak prostora. Neka azilante vode kud hoće. Grad nije vlasnik Mimoze, ali možemo utjecati na to hoće li ondje biti smješteni azilanti. Riječ je o tome da u gradu ne želimo smještaj za azilante.”

Zoran Vinković, gradonačelnik Đakova povodom najave mogućeg smještaja tražitelja azila u bivšu upravnu zgradu nekadašnjeg PIK-a Đakovo

Ova izjava bila je jedna u nizu sličnih komentara koje smo u periodu neposredno pred ulazak Hrvatske u EU čitali i slušali, a koje su bile potaknute medijskom hajkom o navodnoj „navali” imigranata. Taj period dodatno je bio opterećen i kriznom situacijom kada je Prihvatilište za tražitelje azila u Kutini bilo prekapacitirano te je MUP nervozno tražio drugu potencijalnu lokaciju za smještaj tražitelja azila. Mediji su svako toliko izlazili s nekom novom lokacijom i o tome izvještavali na način da su u većini tekstova izjave uzimali od lokalnog stanovništva koje nije pokazalo razumijevanje za sadržaj – o čemu se točno radi a niti za ljude” koji su tamo trebali biti smješteni.

„NISMO RASISTI, ALI NIJE UGODNO. TI LJUDI TUMARAJU BEZ CILJA I GLEDAJU NAŠE CURE” Stanari Dugava nakon tučnjave azilanata¹²

Čitav članak cilja na raspirivanje panike među stanovnicima i kreiranje opće i generalne osude svih tražitelja azila. Autor kroz članak sugerira da je za incident presudna boja kože i podrijetlo osoba, a ne uvjeti života pri čemu se ne pita da li bi se isto dogodilo kada bi stavili u zajednički objekt za stanovanje dvjestotinjak Hrvata koji se međusobno ne poznaju. Posebno je problematičan naslov članka u internetskom izdanju „NISMO RASISTI, ALI NIJE UGODNO. TI LJUDI TUMARAJU BEZ CILJA I GLEDAJU NAŠE CURE – stanari Dugava nakon tučnjave azilanata” kojim se rasistička izjava opravdava jednostavnom konstatacijom da „nismo rasisti”, ali se uz nju javlja i poruka o ugroženosti od strane tražitelja azila. Ostali podnaslovi senzacionalistički prenose dijelove izjava stanara Dugava koji su isključivo u funkciji negativnog prikazivanja tražitelja azila, te koji na osnovu jednog incidenta stvaraju generalnu negativnu sliku o svim izbjeglicama.

Sve navedeno zapravo govori o tome kako je Jutarnji list pristupio obrađivanju ove teme izrazito neprofesionalno, senzacionalistički,

tendenciozno i sa zapanjujućim nedostatkom novinarske i ljudske etike koju očekujemo od svih medija, i to u svrhu veće čitanosti i namicanja profita koje je, nažalost, gotovo garantirana proizvodnjom moralne panike u javnosti. Nadalje, osim što je ovakvo obavljanje novinarskog posla neprofesionalno, ono je protivno nizu antidiskriminacijskih odredbi hrvatskog zakonodavstva, uključujući Zakon o suzbijanju diskriminacije i Kazneni zakon. Smatramo kako ovakvo medijsko izvještavanje o ovoj osjetljivoj temi doprinosi nizu društvenih problema poput rasizma, ksenofobije, diskriminacije i posljedično, zločina iz mržnje. Mediji imaju veliku odgovornost u kreiranju javnog mišljenja i trebali bi doprinositi da se različitosti u našem društvu prihvaćaju i njeguju, a ne da se od njih zazire.

„Za dom! Za dom! Za dom! Za dom! ... Svaka vam čast!”

Joe Šimunić, član hrvatske nogometne reprezentacije, nakon završetka kvalifikacijske utakmice za SP u Brazilu između nogometnih reprezentacija Hrvatske i Islanda; na stadionu Maksimir u Zagrebu, 19. studenog 2013. godine¹³

Ove povike je član reprezentacije uputio preko mikrofona sa sredine travnjaka dok su se na stadionu nalazili navijači. Prvi povik nije bio popraćen uzignutom rukom, međutim navijači su odgovorili „Spremni!”. Nakon toga je još tri puta s uzdignutom rukom poviknuo: „Za dom!”, a navijači su odgovorili „Spremni!”, nakon čega im je čestitao: „Svaka vam čast!”.

Pozdrav „Za dom spremni!”, simbolizira službeni pozdrav za vrijeme totalitarnog režima Nezavisne Države Hrvatske te kao takav predstavlja manifestaciju rasističke ideologije, prezir prema drugim ljudima zbog njihove vjerske i etničke pripadnosti te trivijaliziranje žrtava zločina protiv čovječnosti te se može reći da je Joe Šimunić ovakvim ponašanjem raspirivao rasnu mržnju .

Međutim, Joe Šimunić u svojoj izjavi za medije danoj nakon utakmice negira samo značenje pozdrava i naziva ga domoljubljem:

„Uvijek sam to želio napraviti. Nemam baš puno vremena, ali sad sam imao priliku i sjetio se. Ne bojim se kazni, a FARE¹⁴ i slični bi mogli malo pročitati povijest. Nisam radio ništa pogrešno, navijam za Hrvatsku i svoj dom, a ako to nekoga smeta to je njegov problem”¹⁵.

U dijelu javnosti ovakvo raspirivanje mržnje i veličanje nacizma uživa veliku potporu upravo zbog pomanjkanja jasne osude od strane nadležnih institucija (uz prisutnu nisku razinu educiranosti o zločinima počinjenim za vrijeme NDH). U tom smislu je problematično postupanje Državnog odvjetništva koje je ovaj govor mržnje kvalificiralo samo kao prekršaj, a ne kao kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju te je Šimunić kažnjen sa 25.000,00

13 Snimke iz publike: <https://www.youtube.com/watch?v=QL4du3XRiI0> i <https://www.youtube.com/watch?v=8VXCNPkFtV0>, pristupljeno 09.10.2014.

14 FARE (Football Against Racism in Europe) – organizacija koja kroz nogomet provodi borbu protiv bilo kakve diskriminacije u nogometu: na stadionu, na terenu, u svlačionici, na treningu, u uredima i učionicama; od strane navijača, igrača, menadžera, trenera, službenika ili predavača. Više na: <http://www.farenet.org/>

15 Izvor: <http://www.vecernji.hr/nogomet/simunic-skandirao-za-dom-spremni-nisam-nista-krivo-napravo-903895> od 20.11.2013., pristupljeno 09.10.2014.

12 Izvor: <http://www.jutarnji.hr/-nisam-rasist-ali-nije-ugodno-ti-ljudi-tumaraju-bez-cilja-i-gledaju-nase-cure--stanari-dugava-nakon-tucnjave-azilanata/1083630/> od 07.02.2013., pristupljeno 09.10.2014.

kuna. Jasniju poruku javnosti o težini počinjenog incidenta dala je disciplinska komisija FIFA-e (Fédération Internationale de Football Association), kaznivši igrača suspenzijom od 10 službenih utakmica za hrvatsku reprezentaciju i novčanom kaznom od 30.000 švicarskih franaka. Također je i Hrvatski nogometni savez (HNS), koji po ovom pitanju nije proveo disciplinski postupak (incident je okarakteriziran kao neprimjereno ponašanje) kažnjen sa novčanom kaznom od 70.000 švicarskih franaka od strane FIFA-e.¹⁶

- 8 -

„Zamjerio sam mu zato što se ja zalažem za sve što je njemu strano, znači on je najveći Hrvatomrzac poslje Kuhena Hedervaryja... jer sve što počinje s hrvatskim: da li je to Hrvatska matica, da li je to Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, dal su to hrvatska prosvjeta ili učitelji i nastavnici, da li je to Hrvatski olimpijski odbor, dal je to Hrvatski nogometni savez, dal je to hrvatski nogometni klub Dinamo... on jednostavno ima krvna zrnca u sebi koja pretežu na ono što mrzi sve hrvatsko i to je njegov osobni problem. I pogledajte, kad je on stupio na ministarsku poziciju ja sam rekao: taj čovjek kad te pogleda iz njegovih očiju šiklja krv. A vidjeli ste da njegov osmijeh nije prirodan kao vaš, vidite samo očnjake, zube koji su spremni za klanje. Prema tome, to je, ispadam sada grub, ali ne mogu u kratko vrijeme sve reći, mislim... žalosno je da ministar Vlade RH, to je uvreda za hrvatski um, za hrvatski mozak, za hrvatskog čovjeka. Zamislite da čovjek koji je Srbin i čovjek koji nikad u životu nije radio u znanosti, u prosvjeti, u športu: osim što je bio dizač tegova, on je ministar tako najvažnijeg resora u državi.”

Zdravko Mamić, izvršni predsjednik Građanskog nogometnog kluba Dinamo, prilikom gostovanja u radijskoj emisiji „Pozitivni petak” na radiju Soundset Plavom, 15. ožujka 2013. godine¹⁷

Izjava je uslijedila dan nako što je tijekom gostovanja u emisiji „Zoom dana” na lokalnoj televiziji Z1 Mamić o ministru znanosti, obrazovanja i sporta Jovanoviću govorio kao „Srbinu koji mrzi sve što je hrvatsko, koji uništava hrvatski sport i koji bi strijeljao sve Hrvate po svojim uzorima Titu i Vladimiru Bakariću”.

Ove izjave predstavljaju govor mržnje usmjeren prema srpskoj nacionalnoj manjini te se njima pokušava diskreditirati participacija pripadnika jedne nacionalne manjine u političkom životu Republike Hrvatske samo zbog činjenice da nisu pripadnici većinskog naroda.

Izvršni predsjednik Dinama, koji je inače sklon diskriminatornom javnom govoru (protiv njega je i podnesena udružna antidiskriminacijska tužba u vezi diskriminacije temeljem spolne orijentacije) je ove izjave dao tjedan dana prije kvalifikacijske utakmice za Svjetsko prvenstvo u Brazilu između nogometnih reprezentacija Hrvatske i Srbije u Zagrebu

22. travnja 2014. godine. U tom kontekstu se pojačava djelovanje danih izjava: dižu se tenzije prije utakmice koja je i inače utakmica visokog rizika upravo od osobe koja je i član Izvršnog odbora HNS-a, krovne nogometne institucije u zemlji.

Nedugo nakon danih izjava HNS je pokrenuo disciplinski postupak protiv svog člana, ali je on obustavljen čime se je HNS propustio ograditi od ovakvih diskriminatornih stavova što predstavlja ozbiljan problem u hrvatskom nogometu.

Također je Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu podnijelo optužni prijedlog protiv Mamića za kazneno djelo: javno poticanje na nasilje i mržnju, međutim Općinski kazneni sud ga nije pronašao krivim za ovo kazneno djelo što je problematično jer je na sudovima da kreira praksu kojom bi se ovakav govor mržnje morao zaustaviti.

Nadalje, izjave su dane u emisijama koje su išle u živo, voditelji emisija nisu zaustavili ovaj govor mržnje te su time i nakladnici (Sounset Radio i televizija Z1) odgovorni za pogodovanje širenju i poticanju mržnje te je Vijeće za elektroničke medije reagiralo i podnijelo optužne prijedloge¹⁸.

- 9 -

„U čemu je problem da samo sedam posto građana želi da im se dijete uda za Srbina? Ni ja ne bih htjela da mi se dijete uda za Srbina, Mađara ili Talijana. Želim da moja djeca i unučad govore hrvatski. Gdje je tu govor mržnje?”

Ruža Tomašić za Večernji list¹⁹

Predstavljajući rezultate istraživanja na sjednici dvaju saborskih odbora²⁰ sazvanjoj na inicijativu SDSS-a Milorad Pupovac je istaknuo podatak da samo sedam posto mladih nemaju problema s mogućnošću da im se dijete uda za stranca/strankinju. Na taj podatak reagirala je Ruža Tomašić:

„U čemu je problem ako je sedam posto mladih reklo da se ne želi udati za Srbina? Ja ne želim da se moje dijete uda ni za Srbina, ni Mađara, ni Talijana, ni Nijemca. Voljela bih da moje dijete i unučad govore hrvatskim jezikom. Da pitate druge nacije većina bi rekla da žele da im djeca govore hrvatskim, srpskim, makedonskim ili talijanskim. Ne vidim tu govora mržnje. Svako ima pravo što se toga tiče.”

Njena izjava je iznošenje osobnog mišljenja i stava i kao takva spada u domenu privatnoga, međutim, izrečena na sjednici saborskog odbora praćenoj medijima ta izjava predstavlja primjer etnički ekskluzivističkog ponašanja kojemu smo do sada nebrojeno puta svjedočili kada se radi o dotičnoj političarki. Stoga, čini nam se da rješenje nije aktivacija članka 325. Kaznenog zakona koji govori o javnom poticanju na nasilje i mržnju jer bi takvu kvalifikaciju sud

18 Izvor: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/zbog-mamica-preksajne-prijave-za-z1-i-plavi-radio/668528.aspx> od 20.03.2013., pristupljeno 09.10.2014.

19 Izvor: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/ne-zelim-da-mi-se-dijete-uda-za-srbina-gdje-je-tu-govor-mrznje-544126> od 24.04.2013., pristupljeno 09.10.2014.

20 Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina – <http://www.sabor.hr/Default.aspx?sec=5250> i Odbor za informiranje, informatizaciju i medije Sabora RH – <http://www.sabor.hr/Default.aspx?sec=5223>

16 Izvor: <http://hns-cff.hr/news/2261/fifa-drasticno-kaznila-josipa-simunica/> od 16.12.2013., pristupljeno 09.10.2014.

17 Izvor: <http://www.soundset.hr/vijesti/hrvatska/mamic-izvijedao-jovanovica> od 15.03.2013., pristupljeno 09.10.2014.

vjerovatno odbio (što je vidljivo iz slučaja Jovanović protiv Mamića) ali nas kao javnost zanima mogućnost sankcioniranja rasističkog i ksenofobnog govora u javnosti a koji nije u ovom slučaju mjerljiv smanjenjem broja glasova na idućim izborima na kojima će se dotična političarka kandidirati.

U Republici Hrvatskoj, prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine od ukupnog broja stanovnika (4 284 889) njih 410 568 su pripadnici/e nacionalnih manjina od čega je srpske nacionalne manjine 186 633 čime je ona najbrojnija nacionalna manjina u društvu. Također, kao što je već navedeno u uvodnom tekstu, kada govorimo o nasilju počinjenom iz mržnje, etnička pripadnost je osnova prema kojoj je počinjeno najviše takvih djela, a upravo Srbi su najčešće žrtve.

- 10 -

„Vi jako dobro živite od svojih laži, jer Vas hrvatska država plaća za iste te laži o Jasenovcu i Hrvatima općenito... Vaše laži i mržnja prema svemu što je hrvatsko samo doprinose vašem kraju... Takvi kao Vi su samo ostaci ostataka truleži na hrvatskom nacionalnom tkivu i osuđeni ste na izumiranje... Za Dom Spremni!”

Josip Miljak Nataši Jovičić u Večernjem listu od 01.12.2013.²¹

Dana 1. prosinca 2013. godine osoblje, kustosi i ravnateljica Spomen-područja Jasenovac Nataša Jovičić dobili su e-mail gore navedenog sadržaja kojega je potpisao Josip Miljak, predsjednik stranke Hrvatska čista stranka prava, a koji je poslan sa službene adrese navedene političke stranke. Reagiralo je Državno odvjetništvo RH prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije (čl. 25. stavak 1., stvaranje neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja) dok je gđa. Jovičić podnijela kaznenu prijavu protiv osumnjičenog hrvatskog državljanina za kazneno djelo prijetnje iz članka 139. stavka 2. i 3. Kaznenog zakona.

Općinsko državno odvjetništvo u Kutini je nakon provedenih izvida, 4. veljače 2014. odbacilo kaznenu prijavu jer je ocijenjeno da iz sadržaja poruke ne proizlaze „objektivna obilježja prijavljenih kaznenih djela prijetnje i javnog poticanja na nasilje i mržnju već prekršaja”. Osim navedenoga, gđa. Jovičić i još petero radnika Spomen područja Jasenovac primilo je e-mail s anonimne adrese sa slikom ispaljenog metka u vezi čega je Državno odvjetništvo pokrenulo istragu radi sumnje na počinjenje kaznenog djela prijetnje iz članka 139. stavka 2. i 3. Kaznenog zakona.

Najbizarniji moment ove priče je taj da je Josip Miljak u proljeće 2014. godine tužio gđu. Jovičić radi članka iz Večernjeg lista, objavljenog 2. prosinca prošle godine pod naslovom „Šef HČSP-a prijeti smrću ravnateljici SP Jasenovac” a koju vodi isto Općinsko državno odvjetništvo u Kutini koje je u veljači 2014. godine odbacilo kaznene

prijave gđe. Jovičić i nekolicine organizacija civilnog društva za zaštitu ljudskih prava. U kontaktu s ODO Kutina, razjašnjeno je da je došlo do bizarne „zabune” i da je tužitelj privatna osoba Josip Miljak.

- 11 -

„I zašto sada naši branitelji sad leže tamo gdje leže, radi ovoga? Radi toga da ne smijem reć' tko je Hrvat? Radi toga da ne smijemo lopovu reć' da je lopov? Ili četniku reć' da je četnik? Pa u kojoj državi živimo? Ja mislim da je ovo Hrvatska, a svi drugi su gosti u ovoj državi. Ako je ne vole, neka je napuste, ali neka je bar poštivaju.”²²

Ruža Tomašić, predsjednica stranke HSP dr. Ante Starčević, prilikom obilježavanja 23. godišnjice HDZ Slatina, 15. ožujka 2013. godine

Ova je izjava Ruže Tomašić nastala u jeku predizborne kampanje prvih izbora zastupnika za Europski parlament, na kojima je Tomašić bila kandidatkinja na koalicijskoj listi Hrvatske demokratske zajednice, Hrvatske stranke prava dr. Ante Starčević i Bloka umirovljenici zajedno. U to vrijeme izazvala je uglavnom negativne reakcije javnosti, a najviše je medijski bila popraćena reakcija premijera Zorana Milanovića koji je, stavivši tu izjavu u kontekst rata u 1990-ima, nazvao izjavu Ruže Tomašić „igranjem radioaktivnim materijalom”. Predsjednik Ivo Josipović je također kritizirao njenu izjavu, rekavši da su u Hrvatskoj svi dobrodošli i da je Hrvatska jednaka za sve svoje građane. Tomašić je u danima koji su slijedili pokušala ublažiti svoje navode izjavivši da je mislila da građani Republike Hrvatske moraju poštivati tu državu, i da „oni koju pljuju po toj državi, a u isto vrijeme žive od nje, možda je bolje da je napuste. Teško je živjeti u nekoj državi koju toliko mrziš.” Bez obzira na ovaj pokušaj demantija vlastitih riječi, Ruža Tomašić je poslala vrlo ksenofobičnu i nacionalističku poruku, koja, doista, u Hrvatskoj danas, može biti vrlo opasna, s obzirom na položaj nacionalnih manjina i imigranata. Takva je izjava još i opasnija u predizbornom vremenu kada je dana, jer pokazuje da su isključujuće i diskriminatorne tendencije u Hrvatskoj prihvaćena strategija za pridobivanje simpatija jednog dijela biračkog tijela. Doista, Ruža Tomašić zbog ove izjave nije pretrpjela nikakve posljedice po svoju političku karijeru: izabrana je za zastupnicu u Europskom parlamentu i dobila glas od 64 758 birača, čime je postigla uvjerljivo najveći rezultat na listi na kojoj je nominirana.

21 Izvor: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/ruza-tomasic-hrvatska-je-za-hrvate-ostali-su-gosti--278716.html> od 16.03.2013, pristupljeno 09.10.2014.

21 Izvor: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/sef-hcsp-a-prijeti-ravnateljici-sp-jasenovac-906148> od 01.12.2013., pristupljeno 09.10.2014.

R A S I Z A M , K S E N O F O B I J A I
E T N I Č K I E K S K L U Z I V I Z A M
U I N S T I T U C I J A M A

D J E L O V A N J E D R Ž A V N I H I N S T I T U C I J A
U S L U Č A J E V I M A Z L O Č I N A I Z M R Ž N J E

SLUČAJ STORMFRONT CROATIA

Centar za mirovne studije je 10.06.2013. godine, podnio kaznenu prijavu protiv Stormfront Croatia, foruma koji je aktivan na internet stranici: <http://www.stormfront.org/forum/t410588/> te nepoznatih počinitelja koji objavljuju poruke na navedenom forumu zbog počinjenja kaznenog djela javnog poticanja na nasilje i mržnju iz članka 325. Kaznenog zakona (Narodne novine, NN 125/11 i 144/12).

Također smo temeljem čl. 79. Kaznenog zakona te čl. 556. st. 1. Zakona o kaznenom postupku predložili da se bez odgode ukine postojanje foruma Stormfront Croatia kao predmeta odnosno sredstva koje je upotrebljeno za počinjenje kaznenog djela te zbog opasnosti od moguće ponovne upotrebe za počinjenje istog kaznenog djela.

Stormfront Croatia je forum koji kao svoj zadatak navodi „osiguranje informacije koje nisu dostupne u kontroliranim medijima i građenje zajednice bijelih aktivista koji se zalažu za opstanak svoje rase”. Stormfront Croatia je dio internacionalnog foruma koji ima sjedište u Sjedinjenim američkim državama.

Na forumu se prozivaju (imenuju te stavljaju video isječki i fotografije) i pogrđnim imenima nazivaju rase, vjere, nacionalnosti, pojedinci, organizacije civilnog društva koje prema članovima foruma ugrožavaju bijelu rasu te se time javno potiče na mržnju i nasilje prema pripadnicima određene rase, vjere, nacionalne pripadnosti, spolnog opredjeljenja te članovima organizacija civilnog društva.

U samim pravilima foruma koji su objavljeni 10.08.2007. od strane prvog moderatora pod nazivom Ujo nalazi se rečenica koja poziva na nacionalnu mržnju:

„Bošnjaci su Muslimani, i kao takvi ne smatraju se bijelcima, nego će ih se tretirati kao izdajice svoje rase, kao i sve one koji ih zovu ‚braćom’. Takvi će odmah biti uklonjeni sa SF Hrvatska.”

Nadalje, primjerice, post objavljen 05.03.2013. pod imenom Gabriella Sancisi:

„Svaki stanovnik Dugava kome azilanti nanesu bilo kakvu štetu,

trebao bi tužiti Centar za mirovne studije i Gordana Bosanca²³ za naknadu štete. Gamad koja je dovela te azilante (i koja se zalaže da ih dođe još više!), mora odgovarati za postupke tih azilanata.

A ona vlaška kurvetina Milanka Opačić, neka primi par crnaca u svoj krevet.”

Pristupanjem na stranicu foruma Stormfront Croatia dana 09.10.2014. zaključujemo da ona nije ukinuta iako je putem nje počinjeno ovo kazneno djelo. Od Općinskog državnog odvjetništva u Zagrebu smo 29.04.2014., nakon upućene pritužbe nadležnom Županijskom državnom odvjetništvu u Zagrebu, dobili informaciju da će od Ministarstva unutrašnjih poslova prema Konvenciji o kibernetičkom kriminalu tražiti da to ministarstvo zatraži od SAD-a (server se nalazi u SAD-u, web adresa je također registrirana u SAD-u) da ukloni sadržaj te da ukine forum. Također je zatražena intervencija od Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije da onemoguće pristup forumu.

Nakon takvog odgovora Općinskog državnog odvjetništva u Zagrebu, ponovno smo intervenirali i ukazali na dužnost da se i osobe koje su pisali postove koji potiču na nasilje i mržnju kazne prema čl. 325. Kaznenog zakona i tražili da se putem Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (Narodne novine, NN 178/04) zatraže i IP adrese osoba koje su pod sumnjom da su počinile ovo kazneno djelo.

Također smo u kaznenoj prijavi priložili preslike foruma iz kojih je vidljivo da pojedini autori postova na forumu imaju navedenu fizičku adresu te smo tražili da se utvrdite identiteti iz tog priloženog dokaza i počinitelje kazne prema zakonu.

Ovakvim ne/postupanjem daje se do znanja da Državno odvjetništvo nema jasni stav povodom progona govora mržnje te se ne daje podrška organizacijama koje se upravo bave tom tematikom.

SLUČAJ OD 30.9.2013.

U zagrebačkom tramvaju u jutarnjim satima trojica mladića pretukli su tražitelja azila iz Ugande C.C. Nedugo nakon događaja, nakon upita Policijska uprava zagrebačka nam je dala odgovor:

Sporni događaj evidentirali su policijski službenici VIII. Policijske postaje Trnje. Provedenim kriminalističkim istraživanjem nad 23-godišnjim hrvatskim državljaninom utvrđena je osnova sumnje da je počinio kazneno djelo izazivanja nereda na štetu 34-godišnjeg državljanina Ugande te je u zakonskom roku predan pritvorskom nadzorniku, a mjerodavnom državnom odvjetništvu podneseno je posebno izvješće.

Nadalje, nakon upita, ODO u Zagrebu nam je 07.02.2014. dalo odgovor o stanju slučaja:

ODO u Zagrebu je nakon provedenih dokaznih radnji dana 25.

listopada 2013. podiglo optužnicu protiv M.J. zbog kaznenog djela tjelesne ozljede iz čl. 117. st. 1. i 2. u vezi čl. 87. st. 21. Kaznenog zakona (zločin iz mržnje), počinjenog na štetu C.C. (događaj od 30. rujna 2013.) Nakon dovršene glavne rasprave Općinski kazneni sud u Zagrebu donio je 02. prosinca 2013. oslobađajuću presudu na koju se ODO u Zagrebu žalilo zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja.

Dakle, slučaj se vodi kao zločin iz mržnje.

SLUČAJ Š.Š. ROMSKE NACIONALNE MANJINE I Š.M.,
NJEGOVE IZVANBRAČNE PARTNERICE OD 09.06.2013.

Š.Š. i Š.M. su u Zagrebu fizički napale dvije nepoznate osobe govoreći Š.Š.: „j... ti mater cigansku, sve Cigane treba poklati” te Š.M.: „kujo koja se j... sa Ciganima”. Oboje su uspjeli pobjeći i podnijeti kaznenu prijavu protiv napadača.

Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu je po službenoj dužnosti podnijelo optužnicu radi kaznenog djela zločina iz mržnje na štetu Š.Š. te nije podnijelo optužnicu u slučaju njegove izvanbračne supruge jer nije Romkinja te se ne može raditi o zločinu iz mržnje.

Takvim razlikovanjem, a očito je da se radi o zločinu iz mržnje i prema izvanbračnoj supruzi, ODO Zagreb istu diskriminira budući da se kazneno djelo mora progoniti po privatnoj tužbi, a oštećena nema podatke o počiniteljima, što je obavezni dio privatne tužbe. Uz to, gospođa Š.Š. nije u platežnoj moći za privatni progon. Odvjetnica Lovorka Kušan je uputila prijavu Europskom sudu za ljudska prava (ESLJP) zbog diskriminacije.

Z L O Č I N I I Z M R Ž N J E V S P R E K R Š A J I

Kao što je navedeno u uvodu Izvještaja, statistike zločina iz mržnje prikuplja i prati Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH prema Protokolu o postupanju u slučajevima zločina iz mržnje. Statistike dostavljaju Ministarstvo unutarnjih poslova, Državno odvjetništvo RH, Ministarstvo pravosuđa putem sudova a dopunjavaju ga podaci dobiveni iz Ureda pučke pravobraniteljice i organizacija civilnog društva. Predstavnici/e pojedinih tijela također čine Radnu skupinu za praćenje zločina iz mržnje koja o ovoj temi raspravlja na redovitim sastancima. Radna skupina je ujedno i primjer dobre prakse funkcioniranja međusektorskog tijela oformljenog radi praćenja i unapređenja sustava zaštite od povreda ljudskih prava odnosno, prava na nenasilje.

Međutim unatoč kvalitetnim pomacima u ovom području i dalje postoji problem kvalificiranja nasilja prema drugima i drugačijima kao zločinima iz mržnje i to upravo u prvom susretu sa žrtvama dakle, od strane policije. Ilustrativni primjer je slučaj iz Dubrovnika iz

2013. godine u kojem je nasilje nad 24-godišnjom lezbijskom od strane taksista okarakterizirano kao prekršaj javnog reda i mira dok je u naknadnoj intervenciji organizacije Zagreb Pride koja pruža pravnu pomoć žrtvama nasilja prema osnovama seksualne orijentacije, rodnog identiteta i izražavanja, dubrovačko Općinsko državno odvjetništvo u daljnjoj obradi ipak ispravilo situaciju i okarakteriziralo slučaj kao zločin iz mržnje prema osnovi seksualne orijentacije²⁴.

24 Izvor: <http://www.slobodnadalmacija.hr/Dubrovnik/tabid/75/articleType/ArticleView/articleId/228982/Default.aspx> od 30.11.2013., pristupljeno 09.10.2014.

P O V J E R E N S T V O Z A P R O S U D B U
U S K L A Ğ E N O S T I U D Ź B E N I K A I
P R I P A D A J U Ć E G A D O P U N S K O G A
N A S T A V N O G S R E D S T V A S
E T I Č K I M Z A H T J E V I M A

Temelj za osnivanje Povjerenstva za prosudbu usklađenosti udžbenika i pripadajućega dopunskoga nastavnog sredstva s etičkim zahtjevima pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta potreba je da se identificiraju i uklone potencijalni diskriminatorni sadržaji u istima a temeljem etičkih standardima navedenim u Udžbeničkom standardu:

„2.4. Etički zahtjevi

1. Udžbenik je usmjeren na promicanje temeljnih vrijednosti koje proizlaze iz opredjeljenosti hrvatske obrazovne politike za cjelovit osobni razvoj učenika, za čuvanje i razvijanje nacionalne, kulturne, duhovne, materijalne i prirodne baštine Republike Hrvatske te za toleranciju i suživot sa svima u Europi i svijetu.
2. Etički zahtjevi temelje se na istinitosti, provjerljivosti i objektivnosti udžbeničkih tekstnih, ilustrativno-slikovnih i multimedijских sadržaja, na općim pravima čovjeka i pravima djeteta, na načelima demokracije, vladavine prava i na domoljublju. Slijedom toga, udžbenik,
 - a) upućuje na postignuća i posljedice znanstvenog i tehnološkog razvoja te globalizacijskih procesa, na etičku dimenziju čovjeka i njegovo moralno djelovanje
 - b) promiče načela održivog razvoja, jednakosti, društvene pravednosti, pluralizma, demokratičnosti, tolerancije i ljudskog dostojanstva
 - c) promiče hrvatski nacionalni identitet
 - d) promiče međukulturalno razumijevanje, rasnu, nacionalnu, etničku, spolnu, rodnu, vjersku ravnopravnost pojedinaca i društvenih skupina i osvještava pravo na različitost
 - e) promiče ravnopravnost spolova na primjeren način koristeći se u jednakom omjeru ilustracijama likova obaju spolova i služeći se imenicama obaju rodova, osobito u imenovanju strukovnih kvalifikacija, zvanja i zanimanja, ne narušavajući pritom

- komunikacijsku razinu i prirodnost hrvatskog jezika
- f) priprema oba spola za djelatno i ravnopravno sudjelovanje u svim područjima života
- g) promiče upoznavanje i poštovanje vrijednosti nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj te drugih naroda i kultura u Europi i svijetu.”

(preuzeto sa stranice MZOS-a: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3343>, Udžbenički standard, str. 2-3)

Neposredni povod vjerovatno je Analiza LGBT tematike u udžbenicima za osnovnu i srednju školu²⁵ koju su udruge Iskorak i Kontra objavile u 2012. godini, a koja između ostaloga sadrži i zahtjeve prema Vladi RH i pojedinim ministarstvima među kojima i: „ukloni sve diskriminativne sadržaje iz osnovnoškolskih i srednjoškolskih udžbenika”²⁶.

Povjerenstvo za prosudbu usklađenosti udžbenika i pripadajućeg dopunskog nastavnog sredstva oformljeno je sredinom 2012. godine u sastavu:

1. gđa. Vedrana Spajić-Vrkaš, Istraživačko obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
2. g. Predrag Šipka, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH
3. gđa. Višnja Ljubičić, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova
4. gđa. Ester Radmilo, Ured pravobraniteljice za djecu
5. g. Franjo Dubrović, Komisija za odnose s vjerskim zajednicama Vlade RH
6. g. Dubravko Lepušić, KBC Sestre milosrdnice, Zagreb
7. gđa. Nevenka Lončarić-Jelačić, Agencija za odgoj i obrazovanje
8. gđa. Anamarija Sočo, Mreža mladih Hrvatske
9. gđa. Cvijeta Senta, Centar za mirovne studije / Kuća ljudskih prava

Održana su svega četiri sastanka do sredine 2013. godine kada je Povjerenstvo prestalo s radom bez ikakve formalne odluke nadležnih u Ministarstvu.

Kroz vrijeme rada Povjerenstva, članovi/ce su dobili na analizu udžbenike vjeronauka za osnovnu školu: katoličkog i islamskog vjeronauka za 7. i 8. razred i pravoslavnog vjeronauka za 5. i 6. razred te je započet proces izrade instrumentarija za analizu prema navedenim etičkim zahtjevima Udžbeničkog standarda. I tu je sve stalo a od Ministarstva se daljnja objašnjenja nisu dala dobiti iako su upućena na službu koja je bila zadužena za praćenje i podršku rada Povjerenstva.

Ovakva praksa potvrđuje duhovitu izjavu da „kad slučaj ne želiš riješiti, osnuj povjerenstvo” jer se ovaj potez ne može drugačije

27 Izvori: <http://www.slobodnadalmacija.hr/Scena/Kultura/tabid/81/articleType/ArticleView/articleId/204257/Default.aspx>
<http://www.jutarnji.hr/vlada-udzbenike-iz-vjeronauka-mijenja-da-zastiti-gay-osobe/1088377/> <http://www.narodni-list.hr/posts/402004>

opisati. Za vrijeme rada Povjerenstva oglasile su se vjerske zajednice koje su složno poručile da sadržaj vjeronauka neće mijenjati²⁷.

R E G I O N A L N I P R O G R A M S T A M B E N O G Z B R I N J A V A N J A

Nakon sukoba na području bivše Jugoslavije i raseljenosti oko 2 milijuna osoba vlade četiri države (Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije) pokrenule su Sarajevski proces, regionalnu inicijativu za okončanje produljene izbjegličke krize u regiji uz pomoć međunarodne zajednice: Europske unije, Vlade Sjedinjenih američkih država, Ureda Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) i Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OESS). Jedan od ključnih rezultata te suradnje je Regionalni program stambenog zbrinjavanja čiji je cilj osigurati trajna stambena rješenja za 74 000 najranjivijih raseljenih osoba u četiri zemlje.

Veći dio novca, a radi se o 600 000 000 EUR, prikupljen je na donatorskoj konferenciji u Sarajevu u travnju 2012. godine. U međuvremenu je uspostavljen fond Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja kojim upravlja Razvojna banka vijeća Europe sa administrativnim sjedištem u Parizu: CEB (Council of Europe Development Bank)²⁸.

Početak 2013. godine provedena je kampanja o projektu, održani su sastanci na vrhu u sve četiri zemlje, napravljeni su leci i videomaterijali.

U Hrvatskoj se Regionalni program stambenog zbrinjavanja provodi putem postojećeg programa stambenog zbrinjavanja kojim upravlja Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje²⁹ temeljem Zakona o područjima od posebne državne skrbi³⁰ i Odluke o stambenom zbrinjavanju povratnika – bivših nositelja stanarskog prava na stanovima izvan područja posebne državne skrbi³¹. Očekuje se da u Hrvatskoj ovim projektom bude osiguran dom za 3 500 obitelji, velikim djelom povratnika: hrvatskih građana srpske nacionalnosti.

Dvije godine poslije donatorske konferencije nije izgrađena ni jedna kuća za izbjeglice³².

Regionalni projekt trebao je trajati pet godina, no sada se već vidi da ozbiljno kasni. Sve se odvija sporo zbog zahtjevnih procedura. U CEB-ovom uredu u Parizu zaposlene su tri tvrtke (iz različitih europskih zemalja) na projektu. Otprilike 40 različitih stručnjaka i konzultanata (npr. regionalni savjetnik za monitoring, viši strateg za komunikacije) prima plaće iz donatorskog novca koje su „tajne ali su u skladu s tržišnim cijenama.” Ti stručnjaci izjavljuju da se do kraja 2019. godine ne može nazreti uspješno obavljen regionalni plan.

Dvadeset godina nakon ratnih zbivanja izbjeglice koje se nisu snašle još uvijek žive po kolibama, barakama i izbjegličkim centrima. Iz Hrvatske njih 50 000.

25 Izvor: http://www.kontra.hr/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=474%3Aanaliza-lgbt-tematike-u-udzbenicima&catid=26%3Aostalo&lang=hr od 03.04.2012., pristupljeno 09.10.2014.

26 Ibid

28 CEB, <http://www.mfin.hr/hr/ceb>

29 Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje, <http://www.duosz.hr/>

30 Zakon o područjima od posebne državne skrbi, Narodne novine, NN 86/08, 57/11 i 51A/13

31 Odluka o stambenom zbrinjavanju povratnika – bivših nositelja stanarskog prava na stanovima izvan područja posebne državne skrbi, Narodne novine, NN 42/13

32 Al Jazeera Balkans, Objektiv: Gdje su obećane pare?, emisija od 27.01.2014., <https://www.youtube.com/watch?v=eXyVA-580I>, pristupljeno 09.10.2014.

DODJELA STANOVA AZILANTIMA I STRANCIMA POD SUPSIDIJARNOM ZAŠTITOM

Iako Zakon o azilu (Narodne novine, NN 143/13) propisuje kako se azilantu, odnosno strancu pod supsidijarnom zaštitom osigurava smještaj najduže dvije godine od dana izvršnosti odluke kojom se odobrava azil odnosno supsidijarna zaštita, iz prakse su vidljive povrede i nepravедnost ove odredbe. U posljednje dvije godine situacija se donekle poboljšala odlukom da se dio stanova u državnom vlasništvu omogući za korištenje isključivo ovim skupinama, a u okviru fonda stanova Ministarstva socijalne politike i mladih (MSPM). Naime, sve do nedavno stanove je na komercijalnom tržištu tražila, pregovarala i iznajmljivala integracijska službenica Ministarstva unutarnjih poslova (MUP), no nakon provedenog popisa državne imovine MSPM je dobio određen fond stanova koji su namjenjeni isključivo izbjeglicama. To je ubrzalo vrijeme čekanja na preseljenje iz Prihvatilišta u vlastiti stambeni prostor kao i brojne probleme koji su se javljali s privatnim iznajmljivačima stanova (rasizam, ksenofobija, nevoljkost izlaženja u susret potrebama izbjeglica, i sl.). Stanovi se opremaju primjereno broju članova u domaćinstvu, a isto tako i kvadratura stana je propisana po broju članova (25 kvadratnih metara po osobi, te dodatnih 5 kvadrata za dodatnu osobu/člana obitelji). Stanovi se nalaze na području grada Zagreba i Velike Gorice što omogućuje korisnicima život u gradu.

Ipak, pokazalo se da najznačajniji problem nije primjereno rješen, a to je još uvijek dugo razdoblje čekanja na preseljenje iz Prihvatilišta u vlastiti stan s obzirom na to da stanovi koji su na raspolaganju ili nisu opremljeni ili ih treba renovirati da bi bili adekvatni za stanovanje, dok maksimalan rok od dvije godine teče od izvršnosti odluke a ne od preseljenja. Djeca bez pratnje u sustavu azila, nakon odobrenja međunarodne zaštite, smještaju se u primjerenu ustanovu socijalne skrbi – što bi trebao biti Dječji dom. Iako se u Republici Hrvatskoj bilježi ta praksa, postoji i praksa smještaja djece bez pratnje u Dom za odgoj djece i mladeži. Tu praksu smatramo lošom zbog toga što su Domovi za odgoj djece i mladeži namijenjeni za zadovoljavanje socijalno-zaštitnih potreba djece i mladih koji pokazuju poremećaje u ponašanju i osobnosti. Poznato nam je da su u takve ustanove bila smještena djeca bez pratnje koja nisu pokazivala poremećaje u ponašanju i osobnosti, te im je boravak u toj instituciji još dodatno otežavao integraciju u društvo.

Zabilježili smo slučaj iz 2013. godine kada je maloljetnik bez pratnje po odobrenju zaštite u Prihvatilištu proveo narednih nekoliko mjeseci bez informacije o izglednom rješenju njegovog smještaja. U

periodu čekanja nije bio uključen u obrazovni sustav niti mu se pružala adekvatna integracijska podrška. Na dan kada je izdano rješenje o smještaju u Dom za odgoj djece i mladeži, maloljetnik je napustio RH.

Osim ovih problema, ozbiljan problem jest i taj da nakon isteka dvije godine prava na smještaj i plaćanje troškova stanovanja od države – određen broj osoba pod međunarodnom zaštitom postaju beskućnici. U 2013. godini dogodili su se prvi slučajevi smještaja osoba pod međunarodnom zaštitom u Prihvatilište za beskućnike, što je direktna posljedica neadekvatnog sustava integracije (prvenstveno izostanka tečaja hrvatskog jezika) i ekonomske krize.

SLUČAJ PRIHVATILIŠTA ZA TRAŽITELJE AZILA (ZATVARANJE
KUTINE I PRESELJENJE U HOTEL PORIN)

Republika Hrvatska još je od 2003. godine po donošenju Zakona o azilu u procesu traženja trajnog rješenja smještaja tražitelja azila. Prihvat i smještaj tražitelja od 2003. do 2006. godine odvijao se u privremenom prihvatilištu u Šasnoj Gredi nedaleko od grada Siska, no od lipnja 2006. godine otvoreno je Prihvatilište za tražitelje azila u Kutini s kapacitetom od oko 110 kreveta, no ni danas se na to prihvatilište ne gleda kao na trajno rješenje. U međuvremenu, Prihvatilište u Kutini bilo je zatvoreno i stavljeno izvan funkcije zbog renovacije (srpanj 2013. godine), nakon čega se tamo planira trajno osigurati smještaj za ranjive skupine tražitelja azila (djeca, žene, obitelji). Od srpnja 2011. godine otvoreno je dodatno prihvatilište u zagrebačkom naselju Dugave gdje se u današnjim proširenim kapacitetima može smjestiti do 600 ljudi. Iako još nigdje nije službeno potvrđeno, na ovo Prihvatilište se sve očitije gleda kao na trajno rješenje.

Upravo nepostojanje strateških odluka, planova i transparentne komunikacije s građanima i organizacijama koje se bave ovim pitanjima, MUP je u više navrata bio meta nezadovoljnih građana kao i odgovoran za nepripremljenost lokalne zajednice za prihvata tražitelja azila. Negativna iskustva s ksenofobnim reakcijama mještana Stubičke Slatine spriječila su smještanje prihvatilišta u tu sredinu 2005. godine. I nedavni diskriminirajući stavovi stanovnika Dugava pokazuju da pitanje smještaja prihvatilišta u bilo koju sredinu iziskuje aktivan angažman države radi informiranja građana o pravima i potrebama tražitelja azila. To podrazumijeva mjere interkulture komunikacije i spremnosti svih aktera pa i samih izbjeglica na dijalog, suradnju, interakciju i konstruktivno rješavanje mogućih konflikata.

PRISTUP VISOKOM OBRAZOVANJU

Jedan od aspekata kvalitetne integracije je dostupnost obrazovnih programa osobama u sustavu azila. Prema Zakonu o azilu ta dostupnost se

čini jednostavnom i lakom za provedbu, međutim u praksi se to pokazalo suprotnim zbog mnogih prepreka kojih društvo i sustav u Hrvatskoj često nije svjesno. Bitno je naglasiti kako izbjeglica (azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom) i stanovnik Hrvatske nemaju jednaku početnu poziciju ulazeći u hrvatski obrazovni sustav (nepoznavanje sustava, jezika, kulture). Izbjeglice bi mogle doprinosti hrvatskom i europskim društvima koristeći svoje kvalifikacije, ali stvarnost pokazuje kako su ove osobe uglavnom dugotrajno nezaposlene ili obavezne ponovno proći kroz obrazovni sustav odnosno obuku koje su već završile u zemlji iz koje su otišle.

Osnovni problem kod pristupa visokom obrazovanju je što sustav poznaje dvije kategorije: hrvatske državljane i strance, a prema svim ostalim zakonodavnim regulativama azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom definiraju se kao specifična kategorija koja ima obilježja i jedne i druge. Stoga ukoliko se azilant želi upisati na fakultet (a da pritom srednju školu nije završio u Hrvatskoj) može birati između dvije jednako problematične opcije:

- upisati se kao hrvatski državljanin što zahtjeva položenu državnu maturu i bodovanje ocjena iz srednje škole ili,
- upisati se kao stranac što zahtjeva plaćanje iznimno visokih školarina.

Iz prakse se pokazalo kako netko tko nije pohađao srednju školu u Hrvatskoj jako teško može postići dobre rezultate na državnoj maturi te gubi znatni broj bodova. Rijedak je slučaj da se u drugim državama (a posebno državama Afrike ili Azije) održava redovita nastava hrvatskoga jezika pa tako ni bodovi dobiveni na temelju ocjena iz ovog predmeta ne olakšavaju upis studija izbjeglicama.

Iako je važno istaknuti nekolicinu izbjeglica koje su isključivo vlastitim trudom, ali i trudom i dobrom voljom pojedinaca iz organizacija civilnog društva kao i akademije, pokazali uspjeh pri upisu i svladavanju studentskih obaveza, u Hrvatskoj je nužno čim prije početi osmišljavati i provoditi model uključivanja i stipendiranja studenata s izbjegličkim statusom.

PRIZNAVANJE KVALIFIKACIJA

Brojni su problemi i barijere koje doprinose i objašnjavaju visoku stopu nezaposlenosti izbjeglica, ali isto tako postoji mnogo primjera kako sustavi za procjenu i priznavanje stranih svjedodžbi, vještina i znanja ne omogućavaju izbjeglicama odgovarajući način uključivanja u daljnje obrazovanje, usavršavanje ili zapošljavanje.

Glavni problemi u praksi, i u Hrvatskoj i u inozemstvu kod priznavanja diploma s kojima se susreću izbjeglice su:

- nedovoljno informacija i nerazumljivi postupci,
- nedostatak odredbi za različita područja procjene ili prepoznavanja kvalifikacija,

- nedostatak procedura u slučajevima nepostojanja dokumenata ili nepotpune dokumentacije,
- dodatne procedure ili zahtjevi za osobe koje dolaze izvan zemalja EU,
- nedostatak financijske podrške i podrške kod prevladavanja prepreka za ulazak u obrazovni proces i pristup edukaciji,
- nepostojanje jasnih odredbi o načinu uključivanja izbjeglica, kao posebne skupine, u visokoškolske ustanove (hrvatski sustav prepoznaje kategoriju hrvatskih državljana i stranaca, no ne i izbjeglica što u praksi predstavlja ogromne poteškoće) te
- zbog nemogućnosti dokazivanja ikakvih kvalifikacija ostaje se u kategoriji nekvalificirane radne snage bez završene osnovne škole, čime se ujedno onemogućuje da se po završetku određenog programa prekvalifikacije upiše u radnu knjižicu.

S obzirom na navedeno, smatramo kako je osmišljavanje sustava dokazivanja i priznavanja obrazovnih kvalifikacija osobama koje nemaju dokaze o prethodnom završenom obrazovanju, u svrhu daljnjeg (višeg) obrazovanja ili dokvalifikacije odnosno zapošljavanja nužno rješenje u sklopu daljnjeg razvoja Hrvatskog kvalifikacijskog okvira³³.

33 Hrvatski kvalifikacijski okvir – reformski instrument kojim se uređuje cjelokupni sustav kvalifikacija na svim obrazovnim razinama u Republici Hrvatskoj kroz standarde kvalifikacija temeljene na ishodima učenja i usklađene s potrebama tržišta rada, pojedinca i društva u cjelini. Više na: <http://www.kvalifikacije.hr/>, pristupljeno 9.10.2014.

CJELOŽIVOTNO UČENJE

U posljednjih nekoliko godina, pitanje priznavanja kvalifikacija izbjeglicama razmatralo se i na nekoliko europskih foruma o integraciji izbjeglica i međunarodnoj mobilnosti, no u Hrvatskoj se sustav priznavanja i prepoznavanja kvalifikacija za osobe s nepotpunom ili bez dokumentacije o prethodno stečenim kvalifikacijama nije našao na dnevnom redu. Naime, nemogućnost upisa završene osnovne škole zbog neposjedovanja dokaza o završetku iste, a onda i troškovi pohađanja osnovne škole za odrasle (premda je za hrvatske državljane pohađanje programa za završetak osnovne škole besplatan) predstavlja jednu od osnovnih barijera i za nastavak obrazovanja i za zapošljavanje. Međutim, čak i u slučajevima kada osoba posjeduje potrebne dokumente ne nailazi na podršku nadležnih institucija u pokrivanju iznimno visokih troškova prijevoda svjedodžbi kod sudskog tumača radi nostrifikacije.

UČENJE HRVATSKOG JEZIKA

Jedna je od najvažnijih mjera politike azila je učenje hrvatskog jezika koje je osnovni i neizostavan preduvjet i temelj svih ostalih aspekata integracije izbjeglica u društvo. Dosadašnja je praksa pokazala da su potrebe velike i nezadovoljene jer je nadležno ministarstvo (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, MZOS) od 2011. godine do danas obustavilo financiranje tečaja jezika za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom te su oni prisiljeni snalaziti se pohađajući

neformalne, volonterske tečajeve jezika koje vode Hrvatski Crveni križ i CMS.

Već treću godinu za redom, iako po Zakonu o azilu imaju pravo na učenje jezika i postoje propisane kazne u slučaju da isti ne pohađaju, na sustavnoj i profesionalnoj razini nema organiziranog učenja hrvatskog jezika. S obzirom da je poznavanje jezika preduvjet integracije, mnogi od problema koji se javljaju u procesu integracije uzrokovani su upravo ovim propustom. Taj iznimno važan dio posla rade organizacije civilnog društva odnosno angažirani i posvećeni volonteri tih organizacija. Međutim, takav način organiziranja nije sustavan niti stručan te ne omogućuje izdavanje certifikata o položenom ili savladanom stupnju poznavanja jezika. U mnogo navrata i na više razina se upozoravalo na sve pogubnosti neprovođenja tečaja hrvatskog jezika no nezainteresiranost i nepoduzetnost nadležnih institucija, prvenstveno MZOS-a, i dalje traje. Rezultat toga su 33 osobe na listi čekanja za učenje, velik broj osoba koje ne mogu pohađati edukacije organizirane u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje te tako steći kvalifikacije i bolje mogućnosti za zapošljavanje, teškoće u korištenju usluga zdravstvene zaštite i uopće komunikacije s lokalnim stanovništvom.

PRIPREMNA I DOPUNSKA NASTAVA HRVATSKOG JEZIKA ZA DJECU KOJA NE ZNAJU ILI NEDOVOLJNO ZNAJU HRVATSKI JEZIK

Djeca kojima je odobrena neka vrsta međunarodne zaštite, uključuju se u obrazovni sustav te im se dodatno može osigurati pripremna i dopunska nastava radi lakšeg uključivanja u školski sustav i brže integracije u društvo. Poznato je da unatoč propisanim odredbama, za djecu koja ne znaju ili nedovoljno znaju hrvatski jezik, škole nisu organizirale dodatnu nastavu već su se djeca snalazila dodatnim volonterskim podukama. Neuspjeh u školi djeca su često puta doživljavala nelagodno te se to reflektiralo na njihovo raspoloženje i zdravlje – stres, glavobolje itd. a izostanci iz škole bi im samo dodatno otežavali cijelu situaciju.

NOVČANA POMOĆ TRAŽITELJIMA AZILA – IZNOS I NEISPLATA

U Pravilniku o visini novčane pomoći tražiteljima azila, azilantima, strancima pod privremenom zaštitom i strancima pod supsidijarnom zaštitom (Narodne novine, NN 39/08) u članku 4. propisano je kako „visina novčane pomoći za tražitelja azila utvrđuje se u iznosu od 20% osnovice iz članka 16. stavka 1. Zakona o socijalnoj skrbi. Pravo na novčanu pomoć priznaje se tražitelju azila od dana pokretanja postupka i traje do dana stjecanja statusa azilanta, odnosno do konačnosti rješenja kojim je zahtjev za azil odbijen, odbačen ili je postupak

obustavljen.” Problem neisplate odonosno neprimanja ove novčane pomoći pojavio se premještanjem Prihvatilišta za tražitelje azila u Zagreb. Naime, na isti broj zaposlenih mjesno nadležan Centar za socijalnu skrb Novi Zagreb dobio je zakonsku obavezu rješavanja ovog prava tražitelja azila, u tim početnim mjesecima i do 300-tinjak tražitelja mjesečno, dok se u posljednje vrijeme brojka ipak stabilizirala na 150 osoba. Pokušavajući detektirati instituciju odnosno postupak koji blokira primitak 100 kuna mjesečno naišli smo na tri važne, ali ne uvijek usklađene točke:

- socijalna radnica Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) u Prihvatilištu, koja je odgovorna za dostavu podataka o tražiteljima azila nadležnom Centru, zatim
- nadležni Centar koji donosi rješenje o istom te trenutak isplate kojeg obavlja
- poštari (a koji se ne najavljuju tražiteljima azila zbog čega oni moguće nisu prisutni u Prihvatilištu za vrijeme isplate novčane pomoći).

S obzirom na značajne poteškoće prilikom dolaska do potrebnih informacije i davanja do znanja svake od ovih instanci da besprijekorno obavljaju svoj posao, ne možemo se ne pitati kako onda tražitelji azila ostaju bez primljene lipe i nakon šest mjeseci postupka azila.

U tijeku je izmjena prije spomeutog Pravilnika kojim će se, nadamo se, ispraviti ovo kršenje prava tražitelja i neispunjavanje zakonskih obaveza institucija.

NEMOGUĆNOST SKLAPANJA BRAKA: AZILANTI/ OSOBE POD SUPSIDIJARNOM ZAŠTITOM

Članak 9. Obiteljskog zakona (Narodne novine, NN 75/14, 83/14) kaže da nevjesta i ženik svoju namjeru sklapanja braka u građanskom obliku osobno prijavljuju matičaru nadležnom za mjesto u kojem žele sklopiti brak te da će nevjesta i ženik prijaviti priložiti izvratke iz matice rođenih, a kad je potrebno, na zahtjev matičara i druge isprave. Iako Obiteljski zakon u članku 10. kaže da će matičar na osnovi izjava nevjeste i ženika i na drugi način provjeriti jesu li ispunjene pretpostavke za sklapanje braka, azilanti i osobe pod supsidijarnom zaštitom ne mogu sklopiti brak jer matični ured od njih traži da dostave dokumente iz zemlje podrijetla (izvadak iz matice rođenih izdan u državi rođenja – ne stariji od tri mjeseca, potvrdu o slobodnom bračnom stanju uz potvrdu da nema zapreka za sklapanje braka te da će taj brak biti priznat u državi čiji su državljani kao i identifikacijsku ispravu sa slikom i dokaz o državljanstvu), a te dokumente nisu u mogućnosti pribaviti jer su iz zemlje porijekla pobjegli kako bi izbjegli proganjanje.

Ovakvo (ne)tumačenje zakona dovodi do povrede prava na sklapanje braka, zaštićeno čl.12. Europske konvencije kao i prava na jednakost

u ostvarenju prava na sklapanje braka i obiteljski život bez obzira na status, zaštićeno čl. 14. Ustava RH te čl. 14. u vezi čl. 12. i 8. Europske konvencije na što su upozorena nadležna ministarstva.

Ministarstvo uprave je zauzelo stav da postoji zakonska pretpostavka za sklapanje braka, izričito propisana Obiteljskim zakonom, da nevjesta i ženik kod prijave namjere sklapanja braka prilože izvratke iz matice rođenih, te da za navedeno pravilo ne postoji izuzetak.

S druge strane Ministarstvo socijalne politike i mladih (ranije Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti), je odgovorilo da Obiteljski zakon nije potrebno mijenjati kako bi se omogućilo sklapanje braka osobama koje nisu u mogućnosti pribaviti izvadak iz matice rođenih budući da je istim zakonom propisano da matičar može na temelju izjava ženika i na drugi način provjeriti jesu li ispunjene pretpostavke za sklapanje braka.

PRAVO NA VLASNIŠTVO ZA AZILANTE

Pravo na vlasništvo za strance regulirano je Zakonom o vlasništvu³⁴ koji ne prepoznaje azilante kao posebnu kategoriju stranaca. Stranci pod pretpostavkom uzajamnosti odnosno istim uvjetima kao hrvatski državljani u određenoj državi, mogu stjecati vlasništvo nekretnina na području Republike Hrvatske, nakon što dobiju suglasnost od ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske, po prethodno pribavljenom mišljenju ministra pravosuđa Republike Hrvatske, ako zakonom nije drukčije određeno.

Članak 7. Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine je odredio da se izbjeglice trebaju osloboditi potrebe uzajamnosti nakon trogodišnjeg boravka te da će se blagonaklono razmotriti mogućnost pružanja prava i povlastica izbjeglicama, u slučaju nepostojanja reciprociteta. Ipak izbjeglicama nije osiguran najpovoljniji mogući postupak radi stjecanja nepokretne imovine, predviđen u članku 13. Konvencije, jer postupak koji je predviđen za drugu kategoriju stranaca a to su državljani zemalja članica Europske unije, predviđa stjecanje nekretnina pod istim uvjetima kao hrvatskim državljanima. U praksi, na azilante se primjenjuju isti uvjeti kao i prema ostalim strancima, a tu poseban problem predstavlja nedostatak dokumenata, dužina trajanja takvog postupka te posebice nepostojanje (dobrih) bilateralnih odnosa između Hrvatske i država iz kojih su izbjeglice.

POSTUPAK AZILA ISPRED UPRAVNOG SUDA

Drugostupanjski postupak za utvrđivanje statusa azila ili supsidijarne zaštite sa izmjenama Zakona o azilu odvija se ispred Upravnog suda. Tražitelji azila u drugom stupnju postupka imaju pravo na besplatnu

pravnu pomoć koja uključuje pomoć pri sastavljanju tužbe i zastupanje pred sudom, te pravo na prevoditelja. Pristup pravosuđu otežava činjenica da tražitelji azila dobiju jedino listu odvjetnika, dok nemaju nikakve informacije o pripremljenosti odvjetnika niti druge informacije oko daljnjeg tijeka postupka. Postupak azila je specifičan postupak i zahtjeva posebnu pripremu sa strane odvjetnika. Također za neke jezike je teško pronaći stručne prevoditelje, a kvaliteta prevođenja i inače predstavlja problem u tom postupku. Postupak azila je specifičan iz razloga što često zbog nedostatka materijalnih dokaza vjerodostojnost iskaza tražitelja azila predstavlja odlučujući čimbenik kod odluke da li će se odobriti međunarodna zaštita osobama koje ju traže, tako da je integralno, dosljedno i precizno prevođenje od ključne važnosti .

PRAVILNIK GRADA ZAGREBA

I pored toga što je još u Programu poticajnih mjera populacijske politike Grada Zagreba od 2004. godine (Službeni glasnik Grada Zagreba 20/01 – pročišćeni tekst i 10/04) identificirana potreba pomoći samohranim majkama u skrbi o djeci (treba se napomenuti – one bez alimentacije, kako stoji u programu) na razini konkretnih koraka, te mjere se ne provode. Uvjet za dobivanje novčane pomoći za opremu novorođenog djeteta je da oba roditelja podnesu dokaze o prijavljenom prebivalištu u Gradu Zagrebu, odnosno privremenom ili stalnom boravku za roditelja stranca u Gradu Zagrebu. Odluka o novčanoj pomoći za opremu novorođenog djeteta³⁵ predviđa mogućnost da se novčana pomoć koristi i nakon što jedan od roditelja premine ili odjavi prebivalište sa zajedničke adrese stanovanja, ali ovako postavljene odredbe isključuju velik broj drugih kategorija roditelja. Primjerice, samohrane majke, u slučaju kada ne mogu podnijeti dokaz o prebivalištu ili privremenom ili stalnom boravku drugog roditelja iz različitih razloga. Također isključuje sve ostale moguće kombinacije kada jedan od roditelja prebiva ili boravi u inozemstvu. Takva situacija postaje posebno problematična sa ulaskom Republike Hrvatske u EU, gdje se promovira mobilnost i sloboda kretanja. Tim pristupom se dovode u nejednaku poziciju slučajevi kada jedan od roditelja ostvaruje pravo na slobodu kretanja i promjeni mjesto boravka ili prebivališta, jer tada drugi roditelj nema pravo na novčanu pomoć od grada Zagreba.

PRISTUP ZDRAVSTVU

Migranti bez dokumenata (Undocumented migrants)

Tražitelji azila i stranci koji nemaju reguliran boravak u Republici Hrvatskoj imaju pravo na hitnu medicinsku pomoć, odnosno „pružanje dijagnostičkih i terapijskih postupaka koji su nužni u otklanjanju

³⁴ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, NN 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09 i 143/12

³⁵ Odluka o novčanoj pomoći za opremu novorođenog djeteta Narodne novine, NN 08/09, sa izmjenama i dopunama 20/10, 06/11, 12/11, 17/11

neposredne opasnosti po život i zdravlje”³⁶. Međutim, tražitelji azila i stranci koji su smješteni u Prihvatilištu za tražitelje azila, Prihvatnom centru za strance te u Domu za odgoj djece i mladih gdje se smještaju maloljetnici bez pratnje, nemaju svakodnevni i redovit pristup liječniku posebno uzimajući u obzir da se radi o grupnom smještaju. Tražitelji azila su jedna od najranjivijih kategorija, zbog trauma i proganjanja koja su prošli, zbog neizvjesnosti i teškoća na putu do mjesta gdje traže sigurnost i zaštitu, te zbog neizvjesnosti radi njihovog statusa. Zbog svega navedenog ta populacija je posebno ranjiva što se tiče mentalnog zdravlja. Također ne sprovodi se inicijalni pregled niti se na drugi način može identificirati tražitelje azila koji su bili izloženi mučenju, silovanju ili drugim teškim oblicima nasilja ili identificirati osobe sa specifičnim zdravstvenim stanjem, a za koje se treba osigurati „potrebna zdravstvena zaštite vezana za specifični zdravstveno stanje, odnosno posljedice prouzročene navedenim djelima”³⁷.

Azilanti

Azilanti i osobe pod supsidijarnom zaštitom imaju pravo na zdravstvenu zaštitu u opsegu kao osigurana osoba. Međutim, oni nisu osiguranici nego troškovi za njihovu zdravstvenu zaštitu isplaćuju se iz proračuna Ministarstva zdravlja. Zbog toga se susreću s problemima u sustavu koji prepoznaje samo osigurane i neosigurane osobe. Jedan od problema je pronalazak liječnika opće prakse. To što nisu osiguranici znači da nemaju broj osiguranika niti zdravstvenu iskaznicu pa se problemi javljaju i pri izdavanju recepata.

37 Ibid čl. 20.

Dodatak

I N T E G R A C I J A
I Z B J E G L I C A
U H R V A T S K O J

Z A K O N O D A V N E
P R O M J E N E

Država koja odgovorno i planski pristupa vlastitom razvoju i zaštiti ljudskih prava, a pri tom je suočena s manje ili više intenzivnim dolaskom imigranata, treba na zadovoljavajući način osmisliti i svoju integracijsku politiku³⁸. Kada govorimo o integraciji kao dvosmjernom procesu prilagodbe koji je pri tom dugoročan i višedimenzionalan te ako se politikom želi usmjeriti takav proces, tada je važno imati jasnu ideju o tome kojim instrumentima se može intervenirati, u kojem dijelu procesa i u kojem trenutku. 2013. godina bila je izuzetno dinamična što se tiče institucionalno-zakonodavnog i praktičnog aspekta integracije izbjeglica u hrvatsko društvo. Nakon 2004. godine kada je na snagu stupio prvi Zakon o azilu (Narodne novine, NN 79/07, 88/10, 143/13) prošlo je točno deset godina do donošenja Akcijskog plana za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije stranaca za razdoblje od 2013. do 2015. godine, čiji se cilj „sastoji u osiguravanju određenih prava strancima od strane države koji se primarno odnose na pravo na rad, odgovarajući smještaj odnosno stanovanje, obrazovanje, sigurnost i sva ostala pripadajuća prava, dok je stranac dužan konstruktivno i lojalno sudjelovati u gospodarskom, socijalnom i kulturnom razvoju svoje nove okoline”. Donošenje ovog dokumenta bilo je diktirano smjernicama Europske komisije i ispunjavanjem posljednjih obaveza neposredno prije pristupanja EU³⁹ i pokazalo je svu nevoljkost, nerazumjevanje i otpor nacionalnih vladajućih struktura, iako

38 Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj. Uključivanje azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo, Bužinkić, E. i Kranjec, J., Centar za mirovne studije, 2012.

39 Monitoring Report on Croatia's accession preparations, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL od 26.3.2013, stranica 10. „Dovršetak i usvajanje migracijske strategije, jasno definirajući mjere za integraciju najranjivijih skupina migranata” (preuzeto s http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/fule/docs/news/20130326_report_final.pdf, pristupljeno 09.10.2014.)

su organizacije civilnog društva od početka zagovarale i inzistirale na donošenju ovakvih mjera. Odgađanje pojedinih institucija da preuzmu svoje zakonom propisane dužnosti, nekoordiniranost institucija uključenih u problem integracije ali i nerazumjevanje važnosti ove teme očitovali su se u nedonošenju integracijske politike tijekom desetogodišnjeg razdoblja, ali i tijekom procesa njenog nastanka. Ipak, Akcijski plan, u čijem su procesu izrade sudjelovali predstavnici svih nadležnih ministarstava, Instituta za migracije i narodnosti te predstavnice Centra za mirovne studije i Hrvatskog Crvenog križa, donesen je u lipnju 2013. godine i za vidjeti je kako će teći njegova provedba te koji će rezultati biti ostvareni.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

► Posebno je važan zagovarački rad organizacija civilnog društva na promjeni zakonodavno-pravnog okvira, ali i druge dimenzije rada na temi poboljšanja azilne i integracijske politike kroz radionice i edukacije te pružanje pravne pomoći. Teško je raditi na samo jednom segmentu pomoći osobama koje traže azil, a kroz ovakav višesmjerni pristup postiže se puno veća šansa za uspjeh.

► Ministarstvo socijalne politike i mladih imenovalo je pravnicu organizacije Hrvatski pravni centar u Radnu skupinu za izradu Pravilnika o visini novčane pomoći tražiteljima azila, azilantima, strancima pod privremenom zaštitom i strancima pod supsidijarnom zaštitom. Uključivanje organizacija civilnog društva u izradu nacrtu propisa doprinosi sudjelovanju civilnog društva u policy procesima, a time i jačanju partnerstva s tijelima državne vlasti.

Osim toga, krajem 2013. godine izmjenjen je i dopunjen Zakon o azilu koji je kod reguliranja integracijskih mjera uveo važnu novinu u dijelu koji se tiče priznavanja stručnih kvalifikacija. Naime, uvedenim odredbama nastoji se potaknuti razvoj sustava prepoznavanja i priznavanja prije stečenih kvalifikacija onim izbjeglicama koje ne posjeduju svu potrebnu dokumentaciju o tome, te propisuju kako „odluka o odbijanju zahtjeva za priznavanje inozemnih stručnih kvalifikacija ne može se temeljiti isključivo na činjenici da ne postoje službeni dokumenti kojima se dokazuje određena inozemna stručna kvalifikacija”. Ostala prava ostala su uglavnom neizmjenjena u svom sadržaju, a to su sljedeća: boravak u Republici Hrvatskoj, smještaj, rad, zdravstvena zaštita, školovanje, sloboda vjeroispovijesti i vjerskog odgoja djece, besplatna pravna pomoć, socijalna skrb, spajanje obitelji, održavanje jedinstva obitelji i pomoć pri integraciji u društvo. U ovom dijelu izvještaja osvrnut ćemo se i na prava tražitelja azila, ne samo na prava azilanata odnosno osoba pod supsidijarnom zaštitom, pa za te potrebe navodimo i prava tražitelja azila: boravak i slobodu kretanja u Republici Hrvatskoj, osiguravanje odgovarajućih materijalnih uvjeta za život i smještaj, zdravstvenu zaštitu, osnovno i srednje školovanje, besplatnu pravnu pomoć, humanitarnu pomoć, slobodu vjeroispovijesti i vjerskog odgoja djece te rad. Iako tražitelji azila i osobe s priznatom zaštitom dijele iskustvo s određenim problemima s kojima se svakodnevno susreću u Hrvatskoj, ipak ćemo se u jednom dijelu ovog izvještaja osvrnuti na posebno jednu odnosno drugu skupinu problema. Podaci koje iznosimo, najznačajniji problemi s kojima se ova populacija suočava te predložene preporuke, nastale su na temelju izvještaja koji su Centru za mirovne studije dostavili pojedinci i organizacije angažirane u direktnom radu s izbjeglicama⁴⁰, ali interpretirani, kompilirani i dopunjeni iskustvom rada Centra za mirovne studije.

41 Podatak preuzet sa stranice UNHCR-a: www.unhcr.hr, pristupljeno 09.10.2014.

42 Zakon o azilu (NN 143/13)

40 Udruženje Zagreb Pride, Davor Konjikušić, Prince Wale Soniyiki za Društvo afrikanaca u Hrvatskoj, Hrvatski Crveni križ, Autonomni kulturni centar Attack, Hrvatski pravni centar, Udruga Iskra, Bijeli anđeli

T K O S U B I L E
I Z B J E G L I C E U
H R V A T S K O J U
2 0 1 3 . G O D I N I ?

1089 osoba je u 2013. godini zatražilo azil u Hrvatskoj, najviše iz Afganistana, Alžira, Sirije i Somalije, dok je 27 osoba odobren azil (7 osoba), odnosno supsidijarna zaštita (20 osoba) i to osobama iz Iraka, Kazahstana, Afganistana, Eritreje, Somalije i Sirije⁴¹.

Također, promjenila se i dobna struktura tražitelja te je za razliku od protekle godine značajno smanjen broj maloljetnih tražitelja azila bez pratnje. Kao i do sada, najveći broj tražitelja azila čine muškarci samci, dok je žena koje su same i obitelji vrlo malo.

N A J Z N A Č A J N I J I
P R O B L E M I S K O J I M A
S U S E T R A Ž I T E L J I
S U S R E T A L I I N A
K O J E S U N A I L A Z I L I

Tražitelji azila najznačajnije probleme vidjeli su u proceduri prijavljivanja za azil kao i u ostvarenju nekih Zakonom⁴² zagarantiranih prava. Od samog početka postupka kao značajno ograničenje, koje se pokazalo od iznimne važnosti u daljnjem postupku, jest pravo korištenja instituta besplatne pravne pomoći i to samo u drugom stupnju reducirano na sastavljanje tužbe i zastupanje pred upravnim sudom. Kako navodi Hrvatski pravni centar (HPC) pravna pomoć u svim fazama postupka utvrđivanja statusa važna je pretpostavka za ostvarivanje načela prava na pravični postupak, neophodnog u zaštiti tražitelja azila i azilanata. Dostupnost pravne pomoći predstavlja minimum standarda u postupku priznavanja azila. Većina tražitelja azila pripada osobito ranjivoj skupini osoba, s obzirom na to da u pravilu ne razumiju hrvatski jezik niti poznaju hrvatski pravni sustav, te su često nepovjerljivi prema tijelima vlasti zbog trauma i proganjanja koja su preživjeli. Sve

43 Hrvatski pravni centar, HPC pruža pravnu pomoć pruža svim tražiteljima azila koji tu pomoć zatraže, vodeći računa o posebno ranjivim skupinama osoba kao što su poslovno nesposobne osobe, djeca bez pratnje, starije i nemoćne osobe, teško bolesne osobe, osobe s invaliditetom, trudnice, samohrani roditelji s maloljetnom djecom te žrtve različitih oblika nasilja. Tijekom pružanja pravne pomoći posebna pažnja obraća se na potencijalne žrtve mučenja među tražiteljima azila i azilantima, odnosno strancima pod supsidijarnom zaštitom kojima se pruža i psihološka i socijalna pomoć (u suradnji s Hrvatskim Crvenim križem i kvalificiranim psiholozima). Više na www.hpc.hr, pristupljeno 09.10.2014.

to bitno utječe na njihove iskaze, pa se može dogoditi da tijekom saslušanja, koje se događa u prvostupanjskom postupku, propuste navesti važne činjenice i uvjerljivo obrazložiti razloge na kojima temelje svoj zahtjev⁴³.

Primjer koji iz svoje prakse navodi Udruženje Zagreb Pride potvrđuje važnost dostupnosti i korištenja pravne pomoći od samog trenutka podnošenja zahtjeva:

Zbog progona i ugroženog života na temelju spolne orijentacije u svojoj zemlji, osoba je podnijela zahtjev za azil. U prvom stupnju je zahtjev za odobrenje azila odbijen s obrazloženjem da molba podnositelja nije uvjerljiva. Upravni sud je potvrdio prvostupanjsko rješenje u studenom 2012. godine. Tada se tražitelj azila obratio udruzi Zagreb Pride za pomoć, te smo u analizi slučaja s našom pravnom službom došle do mišljenja da je službeni prevoditelj, kako u prvom zahtjevu tako i u ponovljenom zahtjevu, nedosljedno i nevjerodostojno prevodio iskaze tražitelja azila te da tražitelj azila nije imao sve potrebne informacije o proceduri. Pomogle smo podnositelju da podnese ponovljeni zahtjev u siječnju 2013. godine, te asistiranje u prevodenju, informiranju o tijeku slučaja, te dobavljanju dodatne dokumentacije koja bi pomogla njegovom slučaju. Tražitelj je u ponovljenom zahtjevu dobio azil.

Kao gorući izazovi ali i prioritetne potrebe koje su iskazali tražitelji azila, istaknute su: nedostatak informacija o procesu traženja azila, hrvatskoj kulturi i društvu, mogućnostima koje im stoje na raspolaganju za vrijeme boravka u Hrvatskoj, jezične barijere i neuvažavanje prijedloga kako bi se s integracijom trebalo krenuti od prvog dana traženja azila.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

► Društvo afrikanaca u Hrvatskoj (DAH) je u kontaktu s onim tražiteljima azila koji govore neke od lokalnih jezika u Africi, ali i onima koji govore engleski i koji ih često traže savjete i

pomoć u prvim danima dolaska u Hrvatsku i smještaja u Prihvatilište. Također, jako važan dio je i prijenos vlastitih iskustava u traženju azila.

► CMS je uspostavio Info point u Kući ljudskih prava Zagreb čija je svrha da tražiteljima azila i osobama pod zaštitom na jednom mjestu pruži sve potrebne informacije kako o postupku traženja azila tako i procesu integracije. Važnu ulogu u funkcioniranju i organiziranju Info pointa imaju volonteri i volonterke. U sklopu Info pointa pruža se besplatna pravna pomoć u suradnji s Pravnom klinikom Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, tečaj hrvatskoga jezika, pomoć i podrška u integraciji, podrška učenju za djecu, korištenje knjižnice Kuće ljudskih prava, mogućnost korištenja kompjutera i interneta, pomoć u pisanju životopisa, traženju posla, i dr.

Osim navednog, problemi su se očitovali i u neprovođenju saslušanja u postupku azila u ubrzanom postupku, a koji su proizašli iz nekvalitete Zakona o azilu koji u iznimkama (maloljetnik bez pratnje ili osoba sa smetnjama u psihičkom razvoju) ne obuhvaća sve ranjive skupine, poput žrtava zlostavljanja, mučenja i trgovanja ljudima. Nužno je osigurati ravnotežu između potrebe za brzim i učinkovitim odlučivanjem o podnesenim zahtjevima za azil i potrebe za poštivanjem postojećih međunarodnih obaveza, a koje uključuju provođenje saslušanja u postupku azila. Značajna neujednačenost između propisa i njihove primjene u praksi bila je posebno vidljiva u ulozi posebnog skrbnika koji se imenuje radi zastupanja interesa maloljetnim tražiteljima azila bez pratnje i osobama koje nisu u mogućnosti shvatiti značenje postupka zbog privremenih ili trajnih duševnih smetnji ili bolesti. Uloga posebnog skrbnika je do sada uglavnom bila samo formalna, bez aktivnog uključivanja u postupak. Ta uloga bi, barem što se tiče maloljetnika, a obzirom na doneseni Protokol o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja – stranim državljanima, uskoro

trebala biti unaprijeđena i profesionalizirana. Također, prema saznanjima HPC-a, u praksi se dokazi u postupku azila rijetko izvode medicinskim vještačenjem, iako navodi pojedinih tražitelja azila ukazuju da se radi o potencijalnim žrtvama mučenja ili nečovječnog i nehumanog postupanja.

Dugotrajnost postupka (čekanje na saslušanje te donošenje rješenja o zahtjevu) dulja nego prethodnih godina tijekom kojeg je pravo na zdravstvenu zaštitu ograničeno samo na hitnu medicinsku pomoć (liječnik nije stalno prisutan u Prihvatilištu za tražitelje azila ni u Prihvatnom centru za strance) i neredovitost u primanju novčane pomoći, još su neki od ključnih problema na koje su nas tražitelji azila upozoravali. Neredovitost isplate novčane pomoći te njen izuzetno mali iznos od 100,00 kuna mjesečno, uvelike utječu i na mobilnost tražitelja azila. Naime, da bi tražitelji došli do centra grada ili mogli koristiti usluge, posjećivati i sudjelovati u aktivnostima izvan samog Prihvatilišta, odnosno krenuti u ikakav oblik integracije, nužno moraju koristiti javni prijevoz kojeg si financijski ne mogu priuštiti. Stoga se odlučuju ili na izolaciju u zagrebačkom kvartu Dugave (gdje se nalazi Prihvatilište) i obližnjim kvartovima ili da budu istjerani iz sredstava javnog prijevoza zbog vožnje bez karte.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

► Organiziranje psihosocijalnih aktivnosti u Prihvatilištu za tražitelje azila

U sklopu provođenja programa psihosocijalnog rada s tražiteljima azila socijalni radnik Hrvatskog Crvenog križa (HCK) provodi psihosocijalni rad s pojedincem kroz individualne razgovore, psihosocijalni rad s grupom koji se provodi u manjim grupama u svrhu rješavanja nekog zajedničkog interesa ili problema (obitelji, maloljetni tražitelji azila), provodi inicijalne razgovore, izrađuje upitnik procjena potreba novopridošlih tražitelja azila te ih informira o njihovim pravima i obvezama, o kućnom redu i pravilima ponašanja kojih

se moraju pridržavati u sklopu Prihvatilišta za tražitelje azila. Djelatnici HCK-a posebnu pažnju posvećuju ranjivim skupinama kao što su maloljetnici bez pratnje, trudnice, samohrani roditelji s maloljetnom djecom, osobe s duševnim smetnjama te žrtve trgovanja ljudima, žrtve mučenja, silovanja ili drugog fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja.

Ostale aktivnosti u Prihvatilištu su:

svakodnevno se održavaju radionice učenja hrvatskog jezika (tri puta tjedno radionica je prilagođena za odrasle tražitelje azila, a dva puta tjedno za djecu). Kreativne radionice i dječje igraonice odvijaju se također svakodnevno. Tražiteljima azila na raspolaganju je teretana koja ima odvojeni raspored za žene i muškarce te se periodički organiziraju i ostale sportske aktivnosti za muškarce, žene i djecu (stolni tenis, odbojka, badminton, stolni nogomet, pikado i sl.). Jedna od novijih aktivnosti u Prihvatilištu je „Job center“, gdje tražitelji azila obavljaju određene zadatke ili poslove u organizaciji i uz koordinaciju HCK-a, a za to imaju određenu naknadu. HCK svakodnevno provodi i edukativne aktivnosti sa svrhom poticanja zdravog života i odnosa prema zdravlju, međureligijske tolerancije, prevencije nasilja i trgovanja ljudima, kulturoloških razlika u odnosu na zemlje iz kojih tražitelji azila dolaze te razmjenu iskustava s osobama koje su dobile azil u RH i integrirale se u društvo. Dvaput mjesečno HCK organizira edukacije namijenjene isključivo ženama kao ranjivoj skupini, a teme koje se obrađuju su između ostalog i o zdravlju žena.

U suradnji s patronažnom medicinskom sestrom iz Doma zdravlja Dugave HCK je angažiran i za organizaciju edukacija roditelja novorođenčadi, kao i savjetovanja trudnica. Osim navedenog, jednom mjesečno organiziran je sastanak radnika HCK-a i tražitelja azila na kojem se zajednički razgovara i predlažu nove aktivnosti, radionice i usluge koje bi tražitelji azila željeli uz već postojeće, a sve u svrhu poboljšanja rada HCK-a i kvalitete

života tražitelja azila. Također, organiziraju se izleti i aktivnosti izvan Prihvatilišta.

Mnogi dionici primjećuju i problem ograničavanja zdravstvene zaštite tražitelja azila na samo hitnu medicinsku pomoć, smatrajući kako se ovdje radi o izuzetno ranjivoj populaciji te ističu potrebu za solidarnim pristupom zdravstvenoj zaštiti i omogućavanjem proračunskih troškova osnovnog paketa zdravstvene zaštite za tražitelje azila. Također, očigledan je nedostatak zdravstvene zaštite u dijelu brige i tretmana mentalnog zdravlja s posebnim fokusom na žrtve torture, mučenja i drugih teških oblika nasilja. Tražitelji azila te osobe koje su dobile zaštitu u najvećem broju slučajeva trebaju upravo ovakvu vrstu usluga, a koja još uvijek nije adekvatno organizirana ni pružena. Često su te osobe pokazivale depresiju, strah, nevjericu prema svim institucijama, a neke od njih tražile su i konkretnu i stručnu psihološku pomoć stručnjaka.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

► Udruga Iskra od početka djelovanja Koordinacije za integraciju⁴⁴ kvalitetno radi u području pružanja psihosocijalne pomoći, a posebno putem integracijskih radionica. Integracijske radionice predstavljaju jedan od neposrednih oblika stručnog rada s azilantima i strancima u kojima oni imaju priliku u kontroliranim uvjetima progovoriti o sebi, svojim trenutnim problemima, preokupacijama, strahovima i planovima. Kroz ciljane sadržaje i vježbe sudionicima integracijskih radionica se pruža prilika za bolje međusobno upoznavanje, bolji uvid u funkcioniranje hrvatskog društva, pruža im se potpora u nošenju s neizvjesnosti u kojoj se nalaze. Na taj način čuva se njihovo mentalno zdravlje i psihosocijalno funkcioniranje, umanjuje trauma koju su preživjeli, te ih se osnažuje na preuzimanje aktivne uloge i odgovornosti u traženju posla i kvalitetnije organiziranje života. Tijekom vježbi, neki od tražitelja su rekli kako gube motivaciju za nastavak čekanja rješenja svog statusa

i organiziranja života u novim i nepoznatim uvjetima. Senzibilnije osobe se teže nose s nerazumijevanjem državne administracije, teže podnose neizvjesnost i birokratske barijere, a tišti ih i nerazumijevanje okoline, predrasude, stereotipi i diskriminatorno ponašanje vezano uz njihovu boju kože. Na radionicama su navodili da im nedostaje njihova kultura, obitelj, običaji, način ophođenja, hrana, mogućnost upražnjavanja vjerskih rituala, status koji su imali u svojoj zemlji, posao i prijatelji.

Integracijske radionice na kojima su osim azilantata sudjelovali i volonteri te stručnjaci iz centara za socijalnu skrb grada Zagreba i udruga koje rade ili planiraju raditi s ovom populacijom, prema provedenim evaluacijama su bile korisne za sve sudionike. Najznačajnije dobiti iz tih radionica su upoznavanje jednih s drugima, informiranje o načinu života, navikama i kulturološkim razlikama, te na taj način ukidanje pojedenih predrasuda i bolje poznavanje potreba i kulture iz koje stranci dolaze.

Drugi veoma bitan problem, a već i u prethodnom dijelu spomenut, je da se prema ove dvije skupine pokazuje određena razina netrpeljivosti, koja svoje korijene ima u generalnoj zatvorenosti društva i lošem stavu prema „drugacijima“ i manjinama. Generalizacije da su svi „oni“ iz te populacije isti te da među njima nema razlike jedan je od tereta s kojim se najčešće i najteže nose. Naime, ukoliko netko od pojedinaca napravi neku nezakonitu radnju (krađu ili fizički napad) u javnosti se vrlo brzo stvori generalizacija kako su svi jednaki i kako im ne treba vjerovati. Mediji, tiskani i elektronski, površno i senzacionalistički prate položaj stranaca u Republici Hrvatskoj⁴⁵.

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

► Zbog položaja u prostoru grada kao i prepoznatljivosti kao mjesta za mlade, u 2013. godini program kluba Attack počinju posjećivati i tražitelji azila. U većini slučajeva

44 Koordinacija za integraciju okuplja organizacije civilnog društva koje imaju kapacitete za pružanje različitih socijalnih usluga azilantima, tražiteljima azila i strancima pod supsidijarnom zaštitom. Cilj Koordinacije je uspostava mreže budućih pružatelja socijalnih usluga za tražitelje azila, azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom. Koordinacija je uspostavljena 2011. godine i trenutno broji 13 organizacija: Attack, BABE, CMS, CESI, CNI, DPP, HCK, HPC, IMO, ISKRA, IZAZOV, KUD, KLJP, UNHCR, STATUS: M, Zagreb Pride i Ženska soba.

45 Više na stranici: <http://www.bilten.org/?p=223>, pristupljeno 09.10.2014.

radi se o skupinama mladih muškaraca iz sjeverne i južne Afrike, koji program posjećuju vikendom. Mnogi korisnici dotadašnjeg večernjeg glazbenog programa prvi puta se susreću s tražiteljima azila. U tom razdoblju prvih susreta, dolazi do velikog povećanja predrasuda prema tražiteljima azila iz neznanja i neinformiranosti posjetitelja, ali i na temelju tadašnjih negativnih medijskih napisa. Zbog drugačijih običaja i kulturoloških razlika dolazi i do manjih sporadičnih konfliktnih situacija, koje se srećom nisu razvile u negativnom smjeru. Da bi informirali posjetitelje Attacka o statusima i potrebama tražitelja azila u ožujku 2013. godine Klub Attack je u suradnji s CMS-om obilježio Europski dan borbe protiv rasizma. Prikazani su dokumentarni filmovi produkcije Restart koji tematiziraju probleme s kojima se susreću ljudi koji ovdje zatraže zaštitu i institucije koje su zaštitu dužne osigurati. U sklopu programa, jedna od osoba sa statusom azilanta je predstavila kulturu i običaje svoje zemlje – Nigerije, a predstavljen je i pravni aspekt traženja azila te njegova primjena, dok su posjetitelji mogli uživati u specijalitetima arapske hrane i etno glazbe iz zemalja Magreba jer je namjera bila približiti afričku kulturu na nekonvencionalan i neformalan način.

► Početkom 2013. godine u Kutini i zagrebačkom naselju Dugave, uslijed povećane vidljivosti i broja te velike fluktuacije tražitelja azila, često su se čule negativne reakcije dijela stanovništva prema tražiteljima azila ali i prema institucijama koje su ih „prevarile“ smjestivši ih u prihvatilišta u njihovu lokalnu zajednicu bez prethodnog informiranja. Tim povodom, a u cilju pružanja mogućnosti da se sve strane uključene u ovu tematiku čuju i iskažu svoje mišljenje, CMS je organizirao javne tribine na te dvije lokacije. Ove tribine okupile su kako predstavnike institucija, organizacija civilnog društva tako i lokalno stanovništvo koji su putem moderiranih rasprava iskazali svoje strahove ali i činjenice i saznanja koje o ovim problemima imaju. Osim navedenoga, CMS je povodom Svjetskog dana

izbjeglica u suradnji s Dokukinom organizirao projekciju filma „Nigdje u Europi“ a povodom Svjetskog dana migranata radionicu sviranja bubnjeva i degustaciju raznih kuhinja svijeta pod nazivom „Ritam nas pokreće, ritam nas spaja“ kako bi doprinjeo povezivanju lokalne zajednice s tražiteljima azila.

K A K O I Z G L E D A Ž I V O T N A K O N O D O B R E N E Z A Š T I T E ?

S obzirom da u Hrvatskoj bar što se tiče zakonodavno-institucionalne razine integracija počinje tek po dobivanju statusa, u ovom djelu osvrnut ćemo se na neke od najznačajnijih problema u integraciji osoba koje su ostvarile neku od zaštita.

Već treću godinu za redom, iako prema Zakonu o azilu imaju pravo na učenje jezika te postoje i propisane kazne u slučaju da isti ne pohađaju, na sustavnoj i profesionalnoj razini nema organiziranog učenja hrvatskog jezika. S obzirom da je poznavanje jezika preduvjet integracije, mnogi od problema koje ćemo navesti u nastavku uzrokovani su upravo ovim propustom. Taj iznimno važan dio posla rade organizacije civilnog društva (Hrvatski Crveni križ i Centar za mirovne studije) odnosno angažirani i posvećeni volonteri tih organizacija. Međutim, takav način organiziranja nije sustavan ni stručan te ne omogućuje izdavanje certifikata o položenom ili savladanom stupnju poznavanja jezika. U mnogo navrata i na više razina se upozoravalo na sve pogubnosti neprovođenja tečajeva hrvatskog jezika no nezainteresiranost i nepoduzetnost nadležnih institucija, prvenstveno Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, još i dalje traje. Rezultat toga su 33 osobe na listi čekanja za učenje, velik broj osoba koje ne mogu pohađati edukacije organizirane u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje te tako steći kvalifikacije i bolje mogućnosti za zapošljavanje, teškoće u korištenju usluga zdravstvene zaštite i uopće

kommunikacije sa lokalnim stanovništvom.

Jedan od aspekata kvalitetne integracije je dostupnost obrazovnih programa zemlje domaćina. Prema Zakonu o azilu ta dostupnost čini se jednostavna i laka za provedbu, međutim u praksi se pokazalo suprotnim zbog mnogih prepreka kojih društvo i sustav u Hrvatskoj često nije svjesno. Bitno je naglasiti kako izbjeglica (azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom) i stanovnik Hrvatske nemaju jednaku početnu poziciju ulazeći u hrvatski obrazovni sustav. Izbjeglice bi mogle doprinijeti hrvatskom društvu koristeći svoje kvalifikacije, ali stvarnost pokazuje kako uglavnom spadaju u dugotrajno nezaposlene ili obavezne ponovno proći kroz sustav obrazovanja odnosno obuku koju su već završili u svojoj zemlji. Brojni su problemi i barijere koje doprinose i objašnjavaju visoku stopu nezaposlenosti izbjeglica, ali isto tako postoji mnogo primjera kako sustavi za procjenu i priznavanje stranih svjedodžbi, vještina i znanja ne omogućavaju izbjeglicama odgovarajući način uključivanja u daljnje obrazovanje, usavršavanje ili zapošljavanje.

Važne promjene dogodile su se u području procjene i priznavanje inozemnih kvalifikacija u Europi, kao što je povećanje suradnje u visokom obrazovanju (npr. Bolonjska deklaracija i novi model dodatka diplomu), implementacija direktiva Europske unije u pogledu priznavanja reguliranih zanimanja i lisabonska Konvencija o prepoznavanju o priznavanju kvalifikacija u visokom obrazovanju u području Europe⁴⁶. Svi ti koncepti priznavanja i prepoznavanja razvili su se prema širem prihvaćanju i pomirenju razlika između različitih obrazovnih sustava. Iako su ovi dokumenti prije svega usmjereni na države EU, namjera s kojom su donošeni jasno i lako se može pretpostaviti na sve osobe koje su obrazovanje stekle u državi različitoj od one u kojoj trenutno žive i namjeravaju se dugotrajno nastaniti, kao što je to slučaj s izbjeglicama.

U posljednjih nekoliko godina, pitanje priznavanja kvalifikacija izbjeglica

razmatralo se i na nekoliko europskih foruma o integraciji izbjeglica ili međunarodnoj mobilnosti, no u Hrvatskoj se sustav priznavanja i prepoznavanja kvalifikacija za osobe sa nepotpunom ili bez dokumentacije o prethodno stečenim kvalifikacijama nije našao na dnevnom redu. Naime, nemogućnost upisa završene osnovne škole zbog neposjedovanja dokaza o završetku iste a onda i troškovi pohađanja osnovne škole za odrasle (premda je za hrvatske državljane pohađanje programa za završetak osnovne škole besplatan) predstavlja jednu od osnovnih barijera i za nastavak obrazovanja i za zapošljavanje izbjeglica. Međutim, čak i u slučajevima kada osoba posjeduje potrebne dokumente ne nailazi na podršku nadležnih institucija u pokrivanju iznimno visokih troškova prijevoda svjedodžbi kod sudskog tumača radi nostrifikacije.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

► Hrvatski Crveni križ (HCK) je zbog nerazumjevanja nadležnih institucija i nepostojanja podrške izbjeglicama u ovom segmentu na sebe preuzeo troškove prevođenja svjedodžbi kod sudskog tumača radi nostrifikacije. Osim toga, u radu HCK s azilantima pokazalo se da ono što njima najviše znači u procesu integracije je ubrzan tečaj hrvatskog jezika i pomoć kod zapošljavanja. Iz tog razloga, volonteri HCK pomažu azilantima, tražiteljima azila, izbjeglicama i strancima organizirajući tečajeve hrvatskog jezika i edukacijskih radionica. Dodatno, integracija se događa i putem učlanjivanjem u razne kulturne udruge, organiziranim posjetima muzejima, izletima, te uključivanjem u društveni i sportski život. HCK ima i dobrih iskustava prilikom posredovanja u zapošljavanju, kroz kontaktiranje poslodavca jer se pokazalo da kontakt osoba daje sigurnost i poslodavcu i osobi koja traži posao.

Statistike u Hrvatskoj pokazuju kako su upravo izbjeglice grupa s visokom stopom nezaposlenosti, ali i u velikom riziku dugotrajne nezaposlenosti i velikih barijera

46 Tekst Konvencije može se preuzeti sa stranice: <http://www.usst.hr/hr/1407/lisabonska-konvencija-o-priznavanju/>, pristupljeno 09.10.2014.

pri zapošljavanju. Nažalost, kao i kod važnosti učenja hrvatskoga jezika tako se minorna pažnja pridaje i preporukama da je nužno provoditi edukacijske programe, programe prekvalifikacije i dokvalifikacije kako bi osoba čim prije stekla uvjete za zaposlenje u novoj sredini. Kada osoba dobije status, treba joj omogućiti što brže uključivanje na tržište rada, odnosno kroz različite mjere omogućiti brzu financijsku samostalnost i osjećaj korisnosti; sebi, obitelji i društvu. Kao i u brojnim drugim područjima, posebnu pažnju treba usmjeriti na suzbijanje diskriminacije i informiranje poslodavaca, sindikata te djelatnika službe zapošljavanja o tome tko su te osobe i zašto je potrebno biti osjetljiv na njihovu situaciju.

U prvim danima nakon dobivanja statusa od izbjeglica se očekuje da reguliraju sva svoja prava i boravak što iziskuje odlaske u brojne institucije (Hrvatski zavod za zapošljavanje, liječnik, stomatolog, pedijatar, ginekolog, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zavod za zdravstveno osiguranje, Centar za socijalnu skrb i dr.). Pri tome bismo izdvojili dva ključna problema: jedan je da zbog nepostojanja tečaja hrvatskog jezika u vrijeme traženja azila te zbog nekorisćenja usluga prevoditelja u institucijama koje je potrebno posjetiti, tražitelji azila / azilanti imaju značajne probleme u komunikaciji i ostvarivanju prava. Drugi problem je što osoba stječe pravo na besplatni prijevoz u gradu Zagrebu tek po proteku tri mjeseca prije na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, što znači da u periodu nakon dobivanja statusa kada i najviše ima obaveza, izbjeglica mora sama snositi troškove prijevoza.

Kulturološke i vjerske razlike su slijedeći set poteškoća i ogledaju se u svim aspektima života izbjeglice – škola, posao, pučke kuhinje, i dr. Najpogođenija populacija su osobe islamske vjeroispovjesti zbog razlika u prehrambenim običajima pa su tako već godinama prisutni isti problemi. Obroci u pučkoj kuhinji nisu prilagođeni osobama koje ne konzumiraju svinjetinu (nema izbora prilikom odabira menija), kao niti obroci u

prihvatilištima za beskućnike u kojima živi nekolicina izbjeglica po isteku prve dvije godine od dobivanja statusa. Kako bi se nadišao problem s obrocima u pučkoj kuhinji u Zagrebu izbjeglicama je omogućeno da budu korisnici paketa hrane kao svojevrsna zamjena za korištenje usluga pučke kuhinje, no pokazalo se kako je sadržaj paketa uvijek isti i nimalo raznolik to jest, ne sadrži povrće, voće, jaja, trajne suhomesnate proizvode (a bez svinjetine) kao ni slatkiše. Vrlo su skromni i nisu financijski proporcionalni svakodnevnom obroku koji nudi pučka kuhinja.

Ministarstvo socijalne politike i mladih (MSPM) rješilo je stambeno zbrinjavanje osoba pod međunarodnom zaštitom što se pokazalo potrebnim i dobrim rješenjem. Naime, sve do nedavno stanove je na komercijalnom tržištu tražila, pregovarala i iznajmljivala integracijska službenica MUP-a, no nakon provedenog popisa državne imovine, MSPM je dobio određen fond stanova koji su namjenjeni isključivo izbjeglicama. To je izrazito ubrzalo vrijeme čekanja na preseljenje iz Prihvatilišta u vlastiti stambeni prostor kao i brojne probleme koji su se javljali s privatnim iznajmljivačima stanova (nevoljkost izlaženja u susret potrebama izbjeglica, ali i rasizam i ksenofobija). Stanovi se opremaju primjereno broju članova u domaćinstvu te je i kvadratura stana propisana po broju članova. Stanovi se nalaze na području grada Zagreba i Velike Gorice što omogućuje korisnicima život u gradu. No, pronalaženje i plaćanje smještaja nakon što isteknu dvije godine prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja od države jedan je od ozbiljnijih problema. Ukoliko osoba ne pronađe posao i nema mogućnosti da samostalno plaća stan i režije, jedino rješenje je Prenocište za beskućnike a ponekad i ono nema kapaciteta. Drugi veliki izazov su obitelji s malom djecom, posebice u slučajevima kada se roditelji nisu uspjeli zaposliti, a naknada za nezaposlenost od nadležnog Centra nije dovoljna za iznajmljivanje stana i plaćanje podstanarstva i režija. Tada je obitelj dovedena u tešku situaciju i ugrožena je egzistencija svih

47 Vidi fusnotu 42.

članova a pogotovo djece.

2013. godine desio se prvi slučaj izbjeglice koja želi i ima financijska sredstava da kupi vlastitu nekretninu, no bez obzira na prije navedene poteškoće vezane za osiguravanje smještaja te važnost poticanja financijske i druge samostalnosti izbjeglica i njihovih obitelji, i ovaj slučaj obilježile su birokratske zavrzlake i nevoljkost izlaženja u susret prilikom rješavanja ovog slučaja. Iako je mogao postati primjer dobre prakse, ispalo je skroz obrnuto i ta osoba još uvijek čeka na odobrenje upisa vlasništva.

Važna dimenzija integracije je (aktivno) sudjelovanje u društvu u kojem osoba živi, kao i širenje mreže zainteresiranih građana, stručnjaka, aktivista, umjetnika i svih onih koji žele pridonjeti što boljoj kvaliteti života izbjeglica. Koordinacija za integraciju⁴⁷ je tijekom 2013. godine okupljala 15 organizacija i 10 pojedinaca zainteresiranih za organiziranje i provedbu aktivnosti kojima je cilj bio povezivati i stvarati prostor razmjene između lokalnog stanovništva i novih sugrađana i sugrađanki. Iako Prihvatilište ima organizirane psihosocijalne aktivnosti iznimno je važno da postoje i da se nude različite aktivnosti izvan Prihvatilišta, u lokalnoj zajednici i na različitim lokacijama u gradu Zagrebu. Značajan doprinos dogodio se otvaranjem različitih institucija, organizacija civilnog društva, inicijativa, kolektiva i drugih više ili manje organiziranih grupa građana prema uključivanju tražitelja azila i azilanata u svoje aktivnosti ili uključivanju u korištenje usluga.

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

► Hrvatski pravni centar (HPC) usko surađuje s Pravnom klinikom Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Studenti kliničari elaboriraju odabrane zahtjeve za azilom, s aspekta utemeljenosti zahtjeva te analiziraju situaciju u zemlji podrijetla. Na takav način, studenti stječu praktično iskustvo, dobivaju uvid u rad civilnog društva te se senzibiliziraju na potrebe zaštite ljudskih prava. Osim toga, HPC već godinama aktivno sudjeluje

u provedbi vježbi na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na predmetu Upravno pravo, kao i na Fakultetu političkih znanosti, smjer novinarstvo. Kroz vježbe se studenti upoznaju s pravom na azil i pravnom praksom.

► U posljednje vrijeme bilježimo porast raznih projekata umjetnika i umjetnica koji kroz svoju umjetničku praksu integriraju i pogled kroz prizmu društvene odgovornosti, te u svoj rad uključuju i tražitelje azila. Smatramo da je to sastavni dio integracijskih procesa, te primjer rada na osvještavanju ove problematike u društvu.

► Specifičnost prostora u kojem se Klub Attack nalazi je u tome što se u njemu odvijaju različiti nekonvencionalni programi, kao i programi koji spadaju u nezavisnu glazbenu scenu. Tako da u Attacku dolazi do interakcije velikog broja mladih, što im omogućava upoznavanje s različitostima kultura s jedne strane, dok s druge strane, tražiteljima azila i azilantima pruža mogućnost izlaska iz izolacije.

Attack je, između ostaloga, organizirao više različitih akcija s ciljem omogućavanja kvalitetnijeg života u Prihvatilištu: u sklopu redovnog održavanja sajma rabljenih knjiga, pozvali su građane da doniraju knjige za osnivanje čitaonice u Prihvatilištu u Porinu, Dugavama te je skupljeno stotinjak različitih naslova na stranim jezicima. Osim toga, organizirana je i večera putem donacija koje su prikupljane za potrebe tražitelja azila u Prihvatilištu. U prosincu 2013. godine u suradnji s Društvom afrikanaca u Hrvatskoj (DAH) Attack je pokrenuo večernji program „African night“. Osim moderne glazbe – African beata, program upotpunjuje druženje uz večeru s tražiteljima azila čemu prethodi pripremanje kulinarskih specijaliteta iz zemalja od kuda dolaze. Program se održava vikendom, kada je posjećenost kluba velika, a na taj način se omogućuje tražiteljima azila druženje i zabava s ostalim posjetiteljima programa Attacka.

Ovakav način provedbe programa kroz nezavisne kulturne sadržaje može uspješno pomoći pri direktnoj integraciji, ali omogućava

i razvoj kreativnosti kod tražitelja azila, koji se mogu nastaviti baviti nekim od kreativnih sadržaja kao što je stvaranje i produkcija glazbe, dj-ing i slični sadržaji a za čiju provedbu Attack posjeduje infrastrukturu.

► Navijačka skupina „Bijeli anđeli“ (WAZ – White Angels Zagreb) sastoji se od navijača zainteresiranih za razne oblike društveno korisnog djelovanja. U tom smislu, Bijeli anđeli su manjina među navijačkim grupama, koja vlastitim primjerom nulte tolerancije prema bilo kojem obliku diskriminacije na stadionima i u ekipama doprinosi idealu sporta i nogometa bez predrasuda, te bez nasilja uvjetovanog rasizmom i homofobijom. Bijeli anđeli su od 2011. godine uključeni u direktan rad s tražiteljima azila i izbjeglicama te su osmislili različite aktivnosti koje provode zajednički. Neki od primjera zajedničkog rada i druženja su: oformljavanje malonogometnog tima WAZilanti, organizacija malonogometnih turnira u Hrvatskoj, zajednički odlasci na utakmice i malonogometne turnire u inozemstvu, druženja i organizacija koncerata.

► Širenje mreže suradnika koji dolaze iz različitih sektora i profesija, kao i uključivanje različitih grupa u rad s tražiteljima azila i azilantima jedan je od prioriteta u radu Centra za mirovne studije (CMS). CMS je uspostavio suradnju i razmjenu iskustva s makedonskim organizacijama civilnog društva, uključio se u Europski integracijski forum (European Integration Forum), sudjelovao u izradi zbornika „Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj“⁴⁸ te su zaposlenici/e održali niz predavanja za studente, novinare, srednjoškolce, glumce i druge profesionalne i zainteresirane društvene skupine. Osim navedenoga, treću godinom za redom na Mirovnim studijima⁴⁹ radnici CMS-a provode kolegij „Migracije i azil“ u sklopu kojeg je organizirana i prva radionica azilantske kuhinje ali i knjige recepata (ili „kuharice“) „Okus doma“. Na javnom događaju u obližnjoj zagrebačkoj pivnici, studenti Mirovnih studija su s tražiteljima azila i azilantima kuhali i pripremali tradicionalna jela iz različitih zemalja

i na taj način svim posjetiteljima predstavili one aspekte koji nas spajaju i koji su nam svima zajednički – hrana, začini i okus koji nas podsjeća na dom.

Samooorganiziranje izbjeglica se u mnogim zemljama pokazalo izuzetnim za afirmiranje ove teme, osvještavanje i senzibiliziranje cijele zajednice, aktivno uključivanje samih izbjeglica u društveni život te jasnije i direktnije komuniciranje svih potreba i problema samih izbjeglica te konačno i poboljšanje njihovog položaja.

► Tako je PRIMJER DOBRE PRAKSE bila grupa samopodržke izbjeglica koja se tijekom 2013. godine sastajala u Kući ljudskih prava i podršku dobivala u pravnicima i aktivistima CMS-a, da bi ubrzo prerasla u samostalnu udругu Društvo afrikanaca u Hrvatskoj (DAH). Vremenom bi se kroz te organizaciju moglo govoriti o razvijanju socijalnog poduzetništva, zadruga, samozapošljavanju, što se čini kao jedno od mogućih rješenja za dugoročno rješavanje njihovog ekonomskog pitanja.

Izgradnja medija koji bi vodili uglavnom azilanti uz suradnju s drugim aktivistima, bilo da je riječ o pokretanju časopisa ili internet radija, bio bi odličan način da sami progovore o osobnim iskustvima, nauče jezik, te uspostave međukulturnu razmjenu s većinskim hrvatskim stanovništvom.

Na nama kao društvu je da im pomognemo to realizirati.

P R E P O R U K E

ZA CIVILNO DRUŠTVO

► Potrebno je širiti mrežu i raznovrsnost organizacija civilnog društva (ženske – feminističke udruge, organizacije koje se bave ljudskim pravima, političke grupacije, organizacije mladih, volonterske udruge, izvaninstitucionalne skupine, kulturne radnike, sindikaliste, itd.) i neformalnih kolektiva da se uključuju u rad s osobama koje traže azil ili su to pravo ostvarili.

► Češće organizirati različite kreativne radionice (likovne, fotografske, plesne, glazbene, video) kojima se može kvalitetno ispuniti slobodno vrijeme tražitelja azila i azilantata. Kroz različite radioničarske metode moguće je ljudima dati priliku da nauče vještine koje bi im mogle biti od koristi nakon dobivanja statusa. Radionice izrade nakita od različitih recikliranih materijala, radionice kuhanja, sitotiska na tkanini, varenja, samo su neke od niza mogućnosti. Osim toga, ljudima se treba omogućiti i prostor za prezentaciju svoga rada u javnosti, ali prostor koji posjećuje šira publika, ne samo osobe uključene u rad s tražiteljima azila.

► U samom prihvatilištu preporučujemo postere, letke i sličan informativni materijal koji bi tražiteljima azila pružio informacije kako i gdje mogu zatražiti pravnu i ostalu pomoć i podršku – iako informacije postoje među samim tražiteljima azila, iz razgovora s njima saznajemo da postoji mnogo krivih ili nepotpunih informacija, te da bi na taj način posebno ugroženim društvenim skupinama primjerice, LGBT osobama bilo lakše odmah u početku postupka potražiti pravnu ili psihosocijalnu pomoć.

► Potrebno je kontinuirano i sustavno podizanje svijesti u hrvatskom društvu o potrebama zaštite osoba koje su proganjane u svojim zemljama podrijetla te razvijanju tolerancije prema takvim strancima i ugroženim skupinama.

► Poželjno je objediniti informacije o svim pružateljima usluga i vrstama usluga

za azilante i strance a koje bi se nalazile na jednom mjestu (Internet stranica i informativni leci) i odnosile na različite razine provedbe: na razini pojedinih gradova (Zagreb, Kutina) i na razini države.

► U području psihosocijalne brige o položaju azilanta nastaviti s organiziranjem integracijskih radionica, organiziranjem edukacija i treninga za volontere koji će raditi s azilantima ili u prihvatnim centrima za strance.

► Nastaviti provoditi treninge za stručnjake koji rade ili koji će raditi s tražiteljima azila i azilantima radi podizanja profesionalnih kompetencija, uspostavljanja bolje komunikacije između stručnjaka i tražitelja azila i azilantata i stranaca u potrebi.

► Organizirati socijalne i solidarne akcije i događanja u lokalnim zajednicama u kojima žive azilanti radi osiguravanja bolje kohezije i smanjenja distance prema strancima.

ZA INSTITUCIJE

► Proces integracije zahtjeva bolju povezanost i koordinaciju svih nadležnih ministarstava i institucija koje pružaju pomoć osobama pod međunarodnom zaštitom.

Proces integracije trebao bi biti kontinuiran bez vremenskih ograničenja i čekanja uvjeta za rješavanje pojedinih socijalnih prava.

► Azilanti i osobe pod susidijarnom zaštitom najčešće su osobe bez financijskih sredstava te su u procesu integracije korisnici novčanih pomoći nadležnih centara za socijalnu skrb. U periodu čekanja rješenja za novčanu pomoć ponekad prođe predugi period do realizacije isplate novčane pomoći. Važno je ubrzati proceduru donošenja rješenja o novčanoj pomoći u slučajevima kada korisnici nemaju drugih izvora prihoda.

► Potrebna je bolja suradnja i veći stupanj informiranosti unutar i između institucija koje izbjeglice koriste. Često se događa da su volonteri i osobe koje pomažu izbjeglicama u integraciji ujedno i osobe koje radnike tih institucija educiraju i informiraju o pravima ove populacije.

48 Župarić-Ilić, Drago (ur.), Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj, IMIN, Centar za mirovne studije i Kuća ljudskih prava Zagreb, Zagreb, 2013.

49 Mirovni studiji su interdisciplinarno obrazovno područje koje se oslanja na teoriju i direktna iskustva aktivista i sudionika, kako bi se: (1) shvatili uzroci nasilnih sukoba, (2) razvili pristupi za razumijevanje i zaustavljanje nasilja, rata i teških kršenja ljudskih prava, (3) izgradio održiv mir – pravedni sustavi, društva koja imaju snage oduprijeti se direktnom i strukturnom nasilju, isključivanju, nejednakosti i usmjerena su na suradnju i solidarnost. Preuzeto s: <http://www.cms.hr/mirovni-studiji/mirovni-studiji>, pristupljeno 09.10.2014.

Europska unija European Union
Ovaj projekt je financiran sredstvima
EU *This project is financed by the
European Union*

Ovaj projekt sufinancira Ured Vlade
Republike Hrvatske za udruge *This
project is co-financed by the Croatian
Government Office for Cooperation with
NGOs*

Country Based Support Scheme
(CBSS) of the European Instrument for
Democracy and Human Rights (EIDHR)
2012 Croatia

- ▶ Tražitelji azila trebali bi moći koristiti usluge kvalificiranih prevoditelja koji posjeduju osnovna znanja o zemljama porijekla tražitelja azila.
- ▶ Preporučujemo da prilikom službenog intervjua s tražiteljima azila bude prisutna osoba iz organizacija civilnog društva koje se bave ovom temom. Prema riječima tražitelja azila, samo prisustvo još jedne osobe (iz nevladine udruge) je utjecalo na to da su se službenici i službenice profesionalnije ponašali, prevoditeljica je uložila više truda je te su tražitelju azila postavljena razumljivija pitanja.
- ▶ Preporučujemo edukacije voditelja i voditeljica postupaka azila o smjernicama UNHCR-a i Europske unije u postupanju s tražiteljima azila različite seksualne orijentacije – s posebnim fokusom na pitanja koje bi voditelji i voditeljice trebali postavljati tražiteljima kada se radi o njihovoj seksualnoj orijentaciji. Također preporučujemo dodatne edukacije o zemljama iz kojih tražitelji dolaze, pogotovo po pitanju zakona koji kriminaliziraju homoseksualnost.
- ▶ Uzevši u obzir dugačko vremensko trajanje procesa traženja azila, preporuka je da se s učenjem hrvatskog jezika počne čim ranije i da je učenje jezika organizirano u ustanovama za obrazovanje odraslih ili u Prihvatilištu, te da ga provode stručnjaci koji su za taj posao plaćeni. Primjećeno je da osobe koje prije nauče jezik imaju više samopouzdanja te se prije osamostale u smislu snalaženja i rješavanja izazova koji se pojavljuju. Osim toga, u individualnoj nastavi hrvatskog jezika s azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom poželjno je vezati učenje hrvatskog jezika za profesiju, zanat ili zanimanje kojima se azilant ili osoba pod supsidijarnom zaštitom bavila u svojoj zemlji porijekla ili za koje je zainteresirana da se bavi u Hrvatskoj. Osim

lakšeg buđenja interesa kod te osobe za učenjem hrvatskog jezika, smatramo da bi takav pristup pomogao pri integraciji.

- ▶ Preporučujemo da se tečajevi hrvatskog jezika kombiniraju s edukacijama za određeno zanimanje, kako bi izbjeglice u što kraćem vremenu i što kvalitetnije dobile priliku naučiti i jezik i steći kvalifikacije.
- ▶ Budući da je sloboda kretanja zajamčena međunarodnim i europskim standardima ljudskih prava, ograničenje kretanja treba predstavljati posljednju mjeru, mora biti propisano zakonom i u skladu s propisanim postupkom te razmatrano u svakom pojedinačnom slučaju u odnosu na zakonitost i neophodnost primjene takve mjere. Smatramo da se ograničenje kretanja smještajem u Prihvatni centar za strance ni u kojem slučaju ne bi smjelo primjenjivati na ranjive skupine tražitelja azila, što je potrebno propisati Zakonom o azilu.
- ▶ Potrebno je uvesti obavezu povremenog preispitivanja odluka o ograničavanju slobode kretanja tražitelja azila smještajem u Prihvatni centar za strance od strane upravnog suda.
- ▶ Potrebno je uvesti praksu provođenja medicinskog vještačenja ako okolnosti slučaja ukazuju da se radi o potencijalnoj žrtvi mučenja ili nečovječnog i nehumanog postupanja.
- ▶ Postoji potreba dodatne edukacije djelatnika centara socijalne skrbi koje se imenuje za skrbnike maloljetnim tražiteljima azila i onima bez poslovne sposobnosti.
- ▶ Potrebno je omogućiti funkcionirajući sustav besplatne pravne pomoći tijekom cijelog postupka azila.
- ▶ Potrebno je regulirati status i pomoć odbijenim tražiteljima azila koje nije moguće vratiti u zemlju njihova podrijetla.